

SZAKDOLGOZAT

SZAPPANOSNÉ UTASI ANDREA

Közoktatási vezető és pedagógus

szakvizsga szakirányú továbbképzési

szak levelező tagozat

Gödöllő

2023

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Szent István Campus

Közoktatási vezető és pedagógus szakvizsga

szakirányú továbbképzési szak

SPECIÁLIS SZAKISKOLÁBÓL SZAKISKOLA

Sajátos nevelési igényű tanulók a középfokú oktatásban

Belső konzulens: Dr habil Khademi-Vidra Anikó

Egyetemi docens

Készítette: Szappanosné Utasi Andrea

CT6DFH

Levelező

Intézet/Tanszék: Vidékfejlesztés és Fenntartható

Gazdaság Intézet

Gödöllő

2023

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	3
2. Szakirodalmi áttekintés.....	5
2.1. A speciális szakiskola.....	6
2.2. Fogalmak	9
2.3. Szakiskola	14
2.4. Szakképzés	16
2.5. Esélyegyenlőség az oktatásban	19
3. Saját vizsgálat.....	23
3.1. Kutatási célok, kutatási kérdések és hipotézisek	23
3.2. A vizsgálat körülményei, helyszíne	23
3.3. Kutatási módszerek és minta bemutatása.....	24
3.4. Eredmények.....	25
3.5. Eredmények összefoglalása	34
4. Következtetések, javaslatok	36
5. Összefoglalás	37
Irodalomjegyzék	40
Mellékletek.....	43
Függelékek	46

1. Bevezetés

Témaválasztásom motivációja többért: egyik gyermekem sajátos nevelési igényű gyermekként szakiskolai tanuló, tevékenykedtem a szakképzés területén és jelenlegi tanulmányaim során elmélyülhettem a köznevelési és a szakképzési törvény tanulmányozásában.

Gyermezem, enyhe értelmi fogyatékos, Down-szindrómával él. 18 éves, 9. évfolyamos tanuló a Gödöllői Montágh Imre Általános Iskola, Szakiskola és Készségfejlesztő Iskolában. Szakiskolai képzését 2021 szeptemberében kezdte. Az új szakképzési rendszert pedig 2020. szeptember 1-jétől vezették be. Ezáltal nemcsak pedagógusként, közoktatási vezető hallgatóként, hanem szülőként is részese vagyok a törvényi változások hatásainak. Gyermezem iskolája a Dunakeszi Tankerületi Központ által fenntartott és működtetett gyógypedagógiai nevelési-oktatási intézmény. Általános iskolai, szakiskolai és készségfejlesztő iskolai képzéssel látja el az értelmileg sérült (tanulásban és értelmileg akadályozott, autizmus-spektrum zavarral élő) tanulók nevelését-oktatását, gyógypedagógiai fejlesztését. Speciális tantervvel működő, gyermek- és emberközpontú intézmény, ahol a társas kapcsolatok valamennyi színterén a kölcsönös tiszteleten, megbecsülésen alapulnak. A szakiskolájuk célja, hogy a gyógypedagógiai alapfokú nevelő-oktató munka és a gyakorlati képzés eredményeire támaszkodva nyújtson differenciált segítséget a szakma tanulásához, a társadalmi beilleszkedéshez, a felnőtt életre való felkészüléshez, hogy ezzel tegye képessé a fiatalokat arra, hogy társadalmunk rendezett életvitelű, eredményesen dolgozó tagjaivá váljanak. A szakiskolában tanulásban akadályozott tanulók oktatása, képzése folyik. A képzésbe belépő tanulók nagyon eltérőek képességeik, készségeik fejlettségi szintje tekintetében. A tanulási helyzetet nehezítő tényező: a motiváltság hiánya, a kognitív képességek gyengesége, a személyiség fejlődés alacsonyabb szintje, szociális éretlenség. Jelentős eltérés mutatkozik a tanulók szociokulturális háttérében is, valamint jelentős a hátrányos és halmozottan hátrányos tanulók aránya. A szakiskola három évfolyamos: egy kötelező 9/E jelű előkészítő évfolyamból, és arra épülő két évfolyamos (9-10. évfolyam) részsakképesítés oktatását célul kitűző szakaszból épül fel. A tanulók a 10. évfolyam sikeres elvégzése után szakmai elméleti és gyakorlati vizsgát tesznek. Sajnos, a térségben élő enyhén értelmi fogyatékos gyermekek részére nem nyújt választási lehetőséget: egyetlen részszakma elvégzése lehetséges a munkába álláshoz, életkezdésük elősegítéséhez: ez a parkgondozó részszakma.

A 2000-es évek elején a Kecskeméti Képző Központ foglalkoztatásában az iskolarendszeren kívüli felnőttoktatásban tevékenykedtem 2 megye (Pest és Bács-Kiskun) több mint 50 képzőintézményében. Részt vettem több száz OKJ-s, moduláris képzés lebonyolításában, melyeknek mintegy harmada hátrányos helyzetűeknek (cigányok, iskolaelhagyók, fogyatékossgal élők) részére biztosított átképzési lehetőséget, illeszkedve a térség munkaerőpiaci igényeihez. A képző központ már ekkor, a 2000-es évek elején munkáltatói felkérések alapján szervezett, dolgozott ki „részszakma” képzéseket meghatározott munkafolyamatokhoz társítva. Minőségbiztosítási rendszerünknek, korszerűen felszerelt képzőműhelyeinknek, nagylétszámú oktatógárdánknak és oktatóhelyeinknek köszönhetően gyorsan reagáltunk a gazdaság szakképzési igényére.

Témaválasztásomat mindezek mellett az is indokolta, hogy a közoktatási vezető és pedagógus szakvizsga tanulmányaimat éppen akkor kezdtem, amikor a speciális szakiskola intézménye megszűnt és szakiskolává vált. Így ez a szakképzési átalakulás tanulmányaim szerves részeként is megjelent.

Dolgozatom célja vizsgálni, hogy a köznevelési és a szakképzési törvény változásai a szakiskolai képzésben részt vevő sajátos nevelési igényű tanulók esélyegyenlőségét támogatják-e.

Ugyancsak célom feltárni, hogy van-e jövőképük a szakiskolában tanulóknak, és milyen arányban helyezkednek el a szakiskolai képzésből kilépve.

Szintén célom vizsgálni, hogy a szakiskolának, mint szegregált intézménynek milyen támogatási módokra, eszközökre lenne szüksége, hogy a szakképző szerepét optimálisan betöltsse. Kutatásom szakiskolai intézményvezetők és pedagógusok véleményére alapoz.

Dolgozatom első részében szakirodalmi áttekintés keretében ismertetem a speciális szakiskolai képzést, annak hazai történeti fejlődését, majd szakiskolává válását. Kitérek a sajátos nevelési igényűnél felmerülő fogalmakra. Röviden ismertetem a szakképzés mai rendszerét, hiszen sajátos nevelési igényű tanulók a szakképzésben is vesznek részt, illetve a szakiskolai tanulók is „szakmát” (részszakmát!) tanulnak és az esélyegyenlőség szerepét a sajátos nevelési igényt illetően. A dolgozat második részében saját kutatásomat mutatom be, így a hipotéziseket, az alkalmazott kutatásmódszertant, a kutatás körülményeit és főbb eredményeit. Ezt követően következtetéseket vonok le a vizsgált témával összefüggésben, majd összefoglalom a dolgozatom meghatározó eredményeit.

Dolgozatom kutatási részében a köznevelési rendszer részét képező szakiskolák sajátos nevelési igényű tanulóival és az ott folyó képzésekkel foglalkozom.

Szeretnék választ kapni a szakiskolák intézményvezetőitől és pedagógusaitól, hogy az oktatási rendszer változásai beintegrálják-e tanulóikat valamelyest az új szakképzési struktúrába. Az EMMI által meghatározott kerettantervek részsakma-kínálata a gazdasági szereplők igényeivel összeegyeztethetőek-e, ad-e munkalehetőséget tanulóik számára.

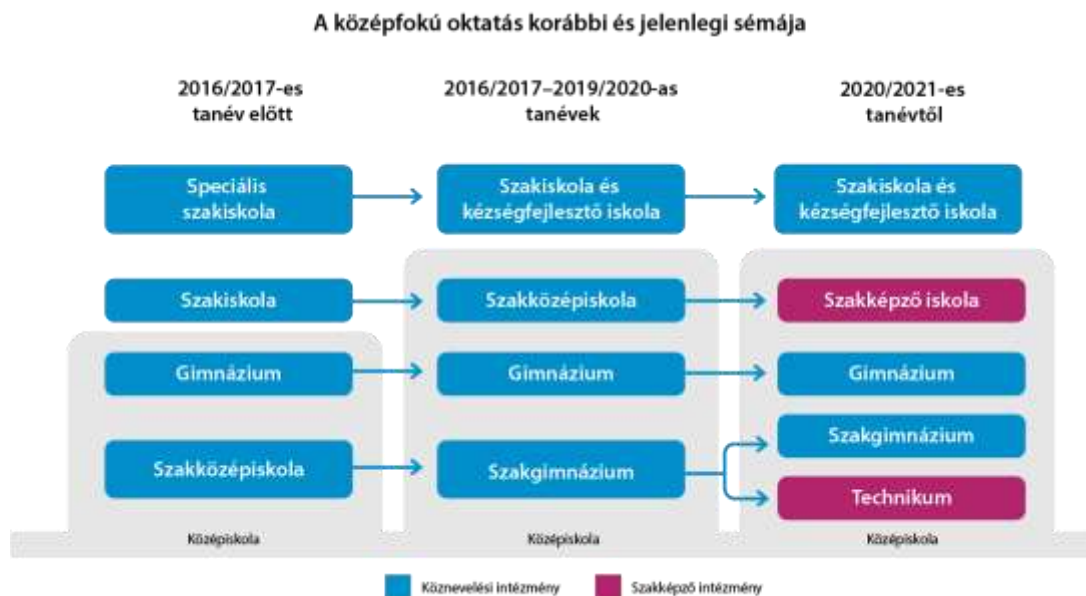
A vizsgált témával összefüggésben a következő **hipotéziseket** fogalmaztam meg:

- 1. Feltételezem, hogy a köznevelési és a szakképzési törvény változásai a szakiskolai képzésben részt vevő tanulók esélyegyenlőségeit nem növelik.**
- 2. Feltételezem, hogy a szakiskolában tanulóknak általában nincs jövőképük – ennek kialakításában szüleik sem tudják őket támogatni - és kevesen helyezkednek el a szerzett szakmájukban.**
- 3. Feltételezem, hogy a szakiskolának, mint közoktatási (és *nem szakképző*) intézménynek - szegregált jellegük és sajátos nevelési igényű tanulói miatt - nagyobb támogatottságra lenne szüksége a jelenleginél, hogy szakképző szerepüket optimálisan betöltsék
(*törvényi, tárgyi, humánerőforrás, támogató szervezetek stb.*).**

A szakdolgozatom negyedik részében az elvégzett vizsgálatok eredményeiből levont következtetések segítségével javaslatokat, felvetéseket szeretnék tenni a szakiskolai képzés gyengeségeire és veszélyeire, amellyel a jövőben javítani lehetne a felmerült problémákat, hibákat, ezzel támogatva a szakiskolák munkáját és a sajátos nevelési igényű tanulók esélyegyenlőségét növelve.

2. Szakirodalmi áttekintés

A szakiskola és készségfejlesztő iskolában kizárólag sajátos nevelési igényű gyermek oktatása folyik, a most záruló tanévben – az előző tanévekhez hasonlóan – közel 7 ezren tanulnak ezekben az iskolákban. A tanulók több mint 57%-a enyhén értelmi fogyatékos, közel 32%-a közép súlyos értelmi fogyatékos, 4,3%-a autizmus spektrum zavarral él, a többi tanuló 6,7%-a valamilyen egyéb (pl. beszéd-, látás-, hallás-) fogyatékossgal rendelkezik.

1. ábra A középfokú oktatás korábbi és jelenlegi sémája

Forrás: <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/oktat/kozepiskola2021/index.html#aszakiskolaskszsgfejlesztiskolatanuliltsmaazelmittvben7ezerfkralakult> Letöltés ideje: 2022.szeptember 30.

2.1. A speciális szakiskola

A speciális szakiskolát az 1985. évi I. törvény úgy jeleníti meg, mint fogyatékkal élő személyek oktatásáért felelős intézményt.

Az új iskolatípus mai formájának kialakulása ugyan még sokáig váratott magára, de a szabályozás így is orvosolta elődjének, a foglalkoztató és a kisegítő iskoláknak néhány fontos hiányosságát. Az egyik előrelépést az jelentette, hogy az említett intézményekkel ellentétben a speciális szakiskola elvégzése bizonyos szakmunkás vagy betanított munkás bizonyítvány megszerzésére adott lehetőséget.

Fontos tudni, hogy ugyan a speciális szakiskolák ezen kezdeti formája elsősorban a fogyatékos fiatalok szakképzésére vonatkozott, az intézmények fogadtak szociális hátrányok miatt gyengén teljesítő tanulókat is. Az 1990-es évek elején a speciális szakiskolák profilja kibővült. 1990-ben a jogszabály (az 1990. évi XXIII. törvény) már nem csak és kizárólag a fogyatékkal élő fiatalok képzését írja elő ezen intézményen belül, hanem úgy fogalmaz, speciális szakiskolákon belül képzés meghirdethető más fiatalok számára is, elméleti ismereteket kevésbé igénylő szakokon, szakmákban.

A profil kibővítésének háttérében több ok is felfedezhető. A gazdaság átalakulásának szakképzésre gyakorolt hatása volt a nagyüzemi gyakorlókörök megszűnése, aminek következtében a szakmunkásképzők befogadóképessége csökkent, felvételi eljárás bevezetésére kényszerültek ezek az intézmények. Ebből adódóan a leggyengébben teljesítő diákok kiszorultak a szakképzésből, szaktudás nélkül viszont elhelyezkedésük esélytelenné vált. Másrészt az 1990-es években lezajló demográfiai hullámvölgy hatására pedagóguskapacitás szabadult fel, és a munkaerő megtartása érdekében számos intézmény indította el az újfajta képzést.

Így jelent meg a speciális szakiskolai képzés elnéptelenedő szakmunkásképzőkben, gyerekeikkel küzdő általános iskolákban, funkcióját veszített dolgozók általános iskoláiban, illetve nevelőotthonokban, ahol az állami gondozottak továbbtanulása megoldatlan volt. Ebben az időszakban indultak olyan képzések is speciális szakiskolákban, amelyeket érettségizett fiatalok is végezhetek. Példa erre a háziasszonyképzés.

Az 1993. évi közoktatásról szóló LXXIX. törvényben előírták, hogy speciális szakiskolába az a tanuló jelentkezhet, aki sajátos nevelési igénye miatt a többi tanulóval együtt nem képezhető. A sajátos nevelési igény megállapítása a (Tanulási Képességet Vizsgáló) Szakértői és Rehabilitációs Bizottságok feladata.

Az 1993. évi LXXVI. törvény már a szakképző intézmények sorába számítja a speciális szakiskolát. A szabályozás tovább finomodott az 1993-as közoktatási törvény 1996-os módosításával. Az érintett fiatalok képzése a módosítás alapján kétfajta speciális iskolában folyhat. A többi tanulóval fogyatékosága miatt együtt haladásra képtelen fiatalokat a speciális szakiskola készíti fel a szakvizsgára, a készségfejlesztő speciális szakiskola pedig a középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók részére biztosítja az életkezdéshez való felkészülést, a munkába állást lehetővé tevő egyszerű betanulást igénylő munkafolyamatok elsajátítását. Ez utóbbi iskolatípus OKJ-s vizsgára nem készít fel.

A következő fontos pont a speciális szakiskolák történetének korszakolásában a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény, amely kimondja, hogy a fogyatékos személyeknek ugyanolyan joguk van az integrált munkahelyeken való elhelyezkedésre és munkavégzésre, mint a nem fogyatékosoknak. A munkaadó kötelessége, hogy ehhez a megfelelő körülményeket biztosítsa, és erre forrást is igényelhet a központi költségvetésből.

Az utóbbi évek talán legfontosabb reformja a sajátos nevelési igényű tanulók számára részszakképesítések bevezetése volt 2006-ban. Innentől kezdve vált lehetővé a speciális szakiskolák számára, hogy nem a teljes szakmát, hanem csak a szakma bizonyos moduljait tanítsák programjuk keretében. (Internet4)

A 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről meghatározza a speciális szakiskolák alapvető célját és funkcióját, amely a tanulásban akadályozott tanulók szakmai vizsgára történő felkészítése differenciált segítségnyújtás révén, továbbá olyan – a jövőbeni munkaerőpiaci beilleszkedéshez és önálló életkezdéshez nélkülözhetetlen – ismeretek átadása, amelyek elősegítik a minél sikeresebb társadalmi beilleszkedését.

A többségi szakképző intézmények esetében nem hagyható figyelmen kívül, hogy az SNI tanulókat megillető különböző kedvezmények igénybevétele nem tekinthető olyan széleskörűnek, mint a speciális szakiskolában, amely intézménytípus az SNI, főként a tanulásban akadályozott tanulók számára kialakított legideálisabb szakképzési forma. Ezekben a szakképző intézményekben a többségi iskolákhoz képest kisebb létszámú csoportokban, a diákok egyéni szükségleteihez, képességeihez, aktuális fejlettségi állapotukhoz igazodva gyógypedagógusok irányításával történik a tanulók szakmai képzése hosszabb képzési időkeret felhasználásával. A speciális szakiskolába történő felvétel kötelező feltételei: alapfokú iskolai végzettség, a Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottság iskolakijelölő határozata, a KIFIR rendszerbe történő jelentkezés, továbbá egészségügyi alkalmasság, amit természetesen egy szűrés során állapítanak meg. A speciális szakiskolában tanuló diákok, illetve az iskolán kívüli képzőhelyek és vállalkozások (gazdálkodó szervezetek) között tanulószerveződés köthető a gyakorlati képzés keretében. Ebben az esetben a speciális szakiskolások étkezési hozzájárulás, az előírásoknak megfelelő munkaruházat, és egyéb juttatások illetik meg, továbbá havonta a mindenkori minimálbér 15%-ának megfelelő pénzbeli juttatásban is részesülnek. Abban az esetben, ha nem külsős helyszínen, hanem a speciális szakképző intézmény saját tanműhelyében folyik a tanulók gyakorlati képzése, étkezési hozzájárulást és munkaruhát kapnak segítségképpen. A régióként megállapított támogatott képzés keretében tanuló szakiskolások tanulmányi ösztöndíjban részesülhetnek.

A 2012. január 1-jén hatályba lépett 2011. évi CLXXXVII. törvény fő célkitűzése a 133/2010. Kormányrendeletben kiadott OKJ alapjaiban történő megváltoztatása volt. Az új OKJ kapcsán, több változás figyelhető meg, például kevesebb lett a megszerezhető szakképesítések száma. Az új OKJ-t – melynek alapvető célja az egymásra épülő szakmastruktúra kialakítása – a 150/2012. (VII. 6.) Korm. rendelet az Országos Képzési Jegyzékről és az Országos Képzési Jegyzék módosításának eljárásrendjéről – szabályozza. A köznevelési törvény értelmében az

SNI tanulók 25 éves korukig maradhatnak a középfokú iskolarendszerben (23+2), felnőttoktatás esetén 27 éves korukig.

A hazai szakképzési rendszerben a speciális szakiskolák képzési szerkezetét érintő leglényegesebb változás az elmúlt éveket tekintve, hogy a 2+2 éves képzési szerkezet helyett bevezetett képzési szerkezet 1+2 éves, ha rész-szakképesítésre, 1+4 év, ha teljes OKJ-s szakképesítésre képezi a speciális szakiskolákban tanuló diákokat. A rész-szakképesítés indítására iskolarendszerben kizárólag speciális szakiskolákban van lehetőség, erről az Országos Képzési Jegyzékben külön nyilvántartás olvasható. Az új képzési rendszerben az első év az úgynevezett szakmai előkészítő évfolyam, a speciális szakiskoláknak kivétel nélkül kötelező 9/E előkészítő évfolyamot indítani, amely kapcsán megemlíteném, hogy óraszám emelkedést eredményezett: 39 óra lett a kötelező óraszám.

A speciális szakiskola alapvetően a sajátos nevelési igényű, a testi-érzékszervi fogyatékoság mellett az enyhe fokban értelmi fogyatékos, „normál szakképzésből” sajátos nevelési igényű, illetve egyéni képességeik miatt kiszoruló fiatalok szakképzését biztosítja. A speciális szakképzésbe kizárólag a területileg illetékes Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottság komplex vizsgálata, illetve szakértői javaslata alapján nyerhet felvételt a sajátos nevelési igényű tanuló. Tehát a speciális szakiskolába a testi, érzékszervi, értelmi, beszéd- vagy más fogyatékoság megállapítása után lehet beiratkozni, egy komplex – orvosi, pedagógiai, gyógypedagógiai és pszichológiai – vizsgálat alapján. Erre kizárólag a Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottságok, valamint az országos szakértői és rehabilitációs tevékenységet ellátó bizottságok jogosultak. A szakmai képzésbe az általános évfolyamok befejezését követően az egészségügyi alkalmasság igazolására is szükség van.

2.2. Fogalmak

Kutatásom célcsoportjában a sajátos nevelési igényű, tanulásban akadályozott szakiskolai tanulók állnak, így mindenképpen szükségszerűnek láttam néhány gyógypedagógiai fogalom tisztázását.

Sajátos nevelési igényű tanuló

A sajátos nevelési igényű gyermekek oktatása-nevelése többféleképpen valósulhat meg: a befogadó intézményekben a többiekkel együtt, vagy ugyanitt elkülönítve, speciális

osztályokban tanulhatnak, vagy speciális intézményekben, továbbá nem formális keretek között.

A sajátos nevelési igény (SNI) egy gyűjtőfogalom, amely többletjogokat biztosít a különleges bánásmódot igénylő gyerekeknek, tanulóknak. Ennek megállapítása a szakértői bizottság feladata. A sajátos nevelési igényű tanulók oktatásának, nevelésének törvényi szabályozása az 1990-es évek óta többször is pontosításra került, többek között maguk a jogszabályok által előírt nem kívánt következmények miatt.

Az 1993-as köznevelési törvényben hangsúlyt kapott a fogyatékos gyermekek differenciált, képességeikhez igazodó nevelése, oktatása. A törvény szerint a sajátos nevelési igényű gyermeknek, tanulónak joga, hogy különleges gondozás keretében állapotának megfelelő pedagógiai, gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai ellátásban részesüljön attól kezdődően, hogy igényjogosultságát megállapították.

A törvény szerint a gyógypedagógiai nevelésben-oktatásban, konduktív nevelés-oktatásban részt vevő nevelési-oktatási intézménynek rendelkeznie kell azokkal a személyi, tárgyi feltételekkel, amelyek a sajátos nevelési gyermek, tanuló egészségügyi és pedagógiai célú rehabilitációs és rehabilitációs ellátásához szükségesek. (Internet1)

Az oktatásban a 2003-as köznevelési törvény 2003-as módosítása óta kezdik elhagyni a pejoratív „fogyatékos” kifejezést (Vargáné, 2004). Ezt követően jelent meg a sajátos nevelési igény (SNI) fogalma a módosítás azonban egy új helyzetet eredményezett. A különböző részképesség-zavarokkal rendelkező (diszlexia, diszgráfia, diszkalkulia) tanulók tömegei jelentek meg a többségi iskolákban, amely egyrészt tarthatatlan finanszírozási problémát jelentett, másrészt stigmatizáló hatásúnak bizonyult. Az Oktatási Minisztérium ebből a két okból kifolyólag pontosította az SNI fogalmát, megjelentek a „fogyatékos” és „egyéb probléma” kategóriák. A 2/2005.(III.1.) OM rendelet pedig sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének és a sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelveit tartalmazza.

A 2010-es években szakmai körökben már nem az a legfontosabb kérdés, hogy az SNI tanulók oktatása együtt történjen-e ép társaikkal vagy külön speciális intézményekben, hanem az, hogy milyen módszerek szükségesek ennek a folyamatnak a végrehajtásához (Csányi, 2000).

Magyarországon is egyre több a sajátos nevelési igényű (SNI) gyermek él. Az SNI egy gyűjtőfogalom, amelybe beletartoznak a fogyatékkal élők, a tanulási nehézséggel küzdők, a hátrányos helyzetűek. A „sajátos nevelési igényű tanuló az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján mozgásszervi, érzékszervi, értelmi vagy beszéd fogyatékos, több fogyatékoság együttes előfordulása esetén

halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral) küzd.” (Fazekasné, 2013)

A 2011. évi köznevelési törvény (CXC törvény) új fogalomhasználatában részletesen kifejti, hogy kik sorolhatók e kategóriába. Sajátos nevelési igényű: „az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye, alapján mozgásszervi, érzékszervi, értelmi vagy beszéd fogyatékos, több fogyatékoság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, autizmus-spektrum zavarai vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem-, vagy magatartásszabályozási zavarral) küzd.”

1997-ben a WHO új alapokról kiindulva határozta meg a fogyatékoság fogalmát, és az egészség dimenziója mellé beemelte a környezeti (társadalmi) dimenziót is, abból a megfontolásból kiindulva, hogy az egészségkárosodás nemcsak a személy tevékenységét korlátozza, hanem ezen keresztül a személy társadalomban történő részvételét is. Ezzel az összefüggéssel a WHO azt kívánja hangsúlyozni, hogy mindenki annyira korlátozott, amennyire korlátozva van a szorosabb, illetve tágabb társadalmi környezetével való interakcióiban. A fogyatékoság nem csak a fogyatékos személy által átélt, belső tapasztalatból származik, hanem létezik a külső, társadalmi korlátozás, amely az adott személy környezetének oldaláról érkezik. Nem csak az egyén, hanem a társadalom felelőssége is a fogyatékoság kezelése, gyakran nem az állapot, hanem a közeg tesz fogyatékosá. Ha a környezet nem támogatóan áll a fogyatékosággal élő személyek mellé, akkor ez nagyban hátráltatja mind a sikeres rehabilitációt, mind a sikeres alkalmazkodást, az önbizalom megerősödését, és mindezek előidézik az életminőség romlását.

Bakos szerint értelmi fogyatékosnak nevezzük az olyan gyermeket, akinél a megismerő tevékenység állandósult sérülése áll fenn. Az „értelmi fogyatékos” gyűjtő fogalom, hiszen a tünetek súlyosságától függően több szintet különböztetünk meg. Legsúlyosabb értelmi fogyatékos 19 IQ, vagy az alatti, súlyos értelmi fogyatékos 20–34 IQ, közepsúlyos értelmi fogyatékos (értelmileg akadályozott) 35–49 IQ, enyhe értelmi fogyatékos (tanulásban akadályozott) 50–69 IQ, mentálisan retardált (határeset) 70–84 IQ. A legutóbbi kategóriába tartozókat többnyire normál általános iskolába íratják (Bakos 2008).

Sajátos nevelési igényű (SNI) tanulók azok, akik testi és érzékszervi fogyatékosággal élnek (mozgáskorlátozottak, vakok, gyengén látók, siketek, nagyothallók, beszéd fogyatékosok), a tanulásban akadályozottak (enyhe fokban értelmi fogyatékosok), és az értelmileg akadályozott közepsúlyos értelmi fogyatékosok, az autisták, továbbá a pszichés fejlődés zavarai miatt a nevelési-tanulási folyamatban tartósan és súlyosan akadályozottak (Csillag 2003; Bakos 2008).

A hatályos jogszabályok értelmében a sajátos nevelési igényű tanuló csak olyan intézménybe íratható be, amely rendelkezik az oktatásához-neveléséhez szükséges tárgyi és személyi feltételekkel. Az ellátáshoz szükséges objektív és szubjektív feltételek közül az objektívek (az akadálymentes környezet kialakítása, a speciális, sérülésspecifikus, tapasztalatszerzést segítő taneszközök, szemléltető eszközök, tankönyvek, munkafüzetek és fejlesztőeszközök beszerzésének lehetősége, korszerű tankönyvek, tanársegédanyagok megléte stb.) viszonylag könnyen vizsgálhatók, és elméletileg a szándékok mentén viszonylag könnyen megteremthetők. Ugyanakkor kutatások sora bizonyítja, hogy ezek hiányosan teljesülnek, az intézmények szintjén nehézséget okoz a szakemberhiány, az infrastrukturális és tárgyi feltételek biztosítása. A szubjektív, azaz emberi tényezők lényegesen nehezebben ragadhatók meg. Ez az összegzés nem is vállalkozik arra, hogy valamennyi szereplő együttneveléssel kapcsolatos feladatait, tevékenységét és attitűdjét feltárja. Így, bár tudjuk, hogy az együttnevelés szemlélete maga után vonja a pedagógus- és gyógypedagógus-szerep átformálódását is, a kapcsolódó feladatok és azok megvalósítása többletmunkát és szakértelmet, együttműködést követelnek meg mind a tantestületek, mind az egyes pedagógusok részéről (Kállai 2018).

Értelmi fogyatékoság

Illyés Gyuláné (1968) „Gyógypedagógiai pszichológia” című klasszikusnak számító művében részletesen meghatározza az értelmi fogyatékoság fogalmát: „az értelmi fogyatékoság átfogó kifejezése mindazoknak a különböző súlyossági fokú állapotoknak, amelyekre elsősorban az intellektus károsodása jellemző. Ez az állapot a neuroendokrin rendszer strukturális csökkentértékűségén vagy sérülésén, illetve funkciózavarán alapszik. Jellemző rá, hogy öröklött vagy veleszületett, vagy korai életszakaszokban keletkezett, maradandó, irreverzibilis, az egész életen át tart, bár a fejlődés és speciális fejlesztés lehetősége fennáll, az állapot nem szüntethető meg, az értelmi erők elsődleges károsodása mellett az egész személyiség zavarát hozza létre, vagyis az intellektuális csökkenésén kívül az ép és a fogyatékos értelem között minőségi különbségek mutatkoznak. A legkülönbözőbb etiológiájú kórképekhez, mint tünet csatlakozik.” (Illyés, 1968:233)

Egy későbbi megfogalmazás szerint: „az értelmi fogyatékoság a központi idegrendszer fejlődését befolyásoló örökletes, és környezeti hatások eredményeként alakulhat ki, melynek következtében az általános értelmi képesség az adott népesség értelmi képesség átlagától a kezdő évektől számítva elmarad, ezért az önálló életvezetés jelentősen akadályozott.” (Czeizel, Lányiné és Rátay, 1978:18)

A gyógypedagógiában az értelmi fogyatékosok súlyossága és a fejlesztési szükségletek szerint alapvetően az értelmi fogyatékos tanulók három csoportját különítik el:

- enyhe értelmi fogyatékos tanulók (IQ 50-70),
- középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók (IQ 35-49),
- súlyos értelmi fogyatékos gyermekek (IQ 35 alatt).

Tanulásban akadályozottság

A tanulásban akadályozottság az értelmi fogyatékosok egyik alcsoportjának tekinthető. Nevezik enyhe értelmi fogyatékosnak, illetve enyhe mentális retardációnak is. Itt feltétlen magyarázatot érdemel, hogy a tanulásban akadályozottság tekinthető a tágabb fogalomnak. Minden enyhe értelmi fogyatékos tanulásban akadályozottnak számít, de nem minden tanulásban akadályozott tanuló enyhe értelmi fogyatékos. Így tartoznak a tanulásban akadályozottak körébe mind a Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottság által enyhe értelmi fogyatékosnak minősített tanulók, mind az általános iskolában tanulási nehézségekkel küszködő diákok. Mesterházi Zsuzsa (1989) szerint a tanulás folyamatában megmutatkozó problémák a súlyosság és a pedagógiai-pszichológiai befolyásolhatóság szerint alapvetően három csoportba sorolhatóak:

- tanulási gyengeség/elmaradás (átmeneti állapot)
- tanulási zavar (részleges zavar)
- tanulási akadályozottság (tartós állapot)

„A tanulásban akadályozottak közé soroljuk az idegrendszer biológiai és genetikai okokra visszavezethető alacsonyabb funkcióképességével összefüggő, illetve a kedvezőtlen környezeti hatásokkal magyarázható tartós, átfogó tanulási képességzavart mutató gyermekek körét.” (Mesterházi, 1989:54)

Összefoglalásképpen elmondható, hogy a tanulásban akadályozott fiatalok nem képesek megfelelni a normál iskolákban támasztott követelményeknek. A körükben megfigyelhető különböző problémák: a személyiség különféle zavarai, a szegényes szókincs, az analfabetizmus, a tanulási képesség zavarai, az alacsony tanulási motiváció, az ismeret- és képességdeficit, a különböző szenvedélybetegségek, a társadalmi beilleszkedési zavarok stb.

2.3. Szakiskola

A szakiskola a köznevelés része maradt a középfokú oktatás átalakítása után, az Emberi Erőforrások Minisztériuma irányítása alá tartozik.

A 2011. évi CXCV. törvény a köznevelésről (Nkt.) szerint:

13/A. § (1) A sajátos nevelési igényű tanulók középfokú iskolai nevelése-oktatása céljából a szakiskola a többi tanulóval sajátos nevelési igénye miatt együtt haladni nem tudó tanulók felkészítését végzi.

- (2) A szakiskolában a sajátos nevelési igény jellegéhez igazodó közismereti oktatás és az Szkt. szerinti szakmai oktatás, illetve szakképesítésre felkészítő szakmai képzés folyik.

- (3) A szakiskolában

- a) az Szkt. szerinti szakmai oktatás a szakmajegyzékben meghatározott szakmák körében - a sajátos nevelési igény típusától függően - a képzési és kimeneti követelmények vagy a képzési és kimeneti követelmények alapján készített speciális kerettanterve szerint,

- b) az Szkt. szerinti szakmai képzés a programkövetelmény alapján készített speciális kerettanternv szerint folyhat.

- (4) A szakiskolában az évfolyamok száma a szakmajegyzékben vagy a képzési és kimeneti követelmények, illetve a programkövetelmény alapján készített speciális kerettanternvben meghatározott.

- (5) Az Szkt. szerinti szakmai vizsgára, illetve képesítő vizsgára történő felkészítés a szakiskola feladata, amely a kötelező foglalkozások keretében történik.

- (6) Mentessül a szakmai vizsga, képesítő vizsga, vagy annak a versenykiírásban meghatározott vizsgafeladatának, vizsgatevékenységének letétele alól az a vizsgázó, aki országos szakmai tanulmányi versenyen, WorldSkills vagy EuroSkills versenyen a szakmai és vizsgakövetelményben, a képzési és kimeneti követelményekben vagy programkövetelményekben meghatározott követelményt teljesítette, és a versenyfelhívásban meghatározott helyezést, teljesítményt, szintet elérte. Az e bekezdésben meghatározott felmentés esetén a szakmai vizsga, képesítő vizsga vagy a vizsgatevékenység eredménye jelesnek minősül.

A szakiskolai képzésben részt vevő sajátos nevelési igényű tanuló lehet:

- enyhe értelmi fogyatékoságú és tanulásban akadályozott,
- hallási fogyatékoságú,
- látási fogyatékoságú,
- mozgásszervi fogyatékoságú.

Szakiskolában kizárólag olyan képzés folytatható, amely az emberi erőforrások minisztere által közzétett szakiskolai képzési jegyzéke(ke)n szerepel.

„A szakiskolában az évfolyamok száma a szakmajegyzékben vagy a képzési és kimeneti követelmények, illetve a programkövetelmény alapján készített speciális kerettantervben meghatározott.”

- Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók szakiskolai oktatásának, képzésének szerkezete:
 - A szakiskolai nevelés-oktatás két évfolyamos (9-10. évfolyam) szakmai oktatást, képzést, vagy négy évfolyamos (9-12. évfolyamos) szakmai oktatást, képzést célul kitűző szakaszból áll, mely az enyhe értelmi fogyatékos tanulók esetében egy kötelező 9/E jelű előkészítő évfolyammal egészül ki.
 - A sajátos nevelési igényű, nem enyhe értelmi fogyatékos tanulók szakiskolai oktatásának, képzésének szerkezete:
 - A szakiskolai nevelés-oktatás két évfolyamos (9-10. évfolyam) szakmai oktatást, képzést, vagy négy évfolyamos (9-12. évfolyamos) szakmai oktatást, képzést célul kitűző szakaszból áll. A sajátos nevelési igényű, nem értelmi fogyatékos tanulók esetén nincs kötelező előkészítő évfolyam.
 - A sajátos nevelési igényű, nem enyhe értelmi fogyatékos tanulók esetében nem készült külön szakiskolai közismereti kerettanterv. A közismereti tartalmak tekintetében az általános szakiskolai kerettanterv az irányadó – ennek adaptációját a helyi tantervben kell elvégezni.

A szakiskolai tanulók létszáma az alábbiak szerint alakult a 2003/2004. évi tanévtől tekintve:

 23.1.1.12. Szakiskolai és készségfejlesztő iskolai nevelés és oktatás*

Tanév	Pedagógus	Tanuló			Nappali oktatásban tanulókból		
		összesen	ebből nappali oktatás	hátrányos helyzetű ^b	9. évfolyamos	nem szakképző évfolyamokon ^c	szakképző évfolyamokon ^d
2003/2004	1 069	8 147	8 147	–	2 505	4 120	4 027
2004/2005	1 113	8 369	8 369	2 185	2 560	4 279	4 090
2005/2006	1 239	8 797	8 797	2 433	2 684	4 615	4 182
2006/2007	1 379	9 563	9 563	2 872	2 795	5 161	4 402
2007/2008	1 374	9 773	9 773	2 672	2 809	5 201	4 572
2008/2009	1 414	9 809	9 785	3 249	2 907	5 274	4 511
2009/2010	1 499	10 017	9 968	3 096	2 935	5 493	4 475
2010/2011	1 518	9 851	9 816	3 264	2 780	5 277	4 539
2011/2012	1 538	9 733	9 720	3 322	2 637	4 913	4 607
2012/2013	1 537	9 134	9 134	2 665	2 555	4 589	4 545
2013/2014	1 582	8 344	8 344	989	2 320	4 199	4 145
2014/2015	1 583	7 496	7 496	587	3 562	2 892	4 004
2015/2016	1 543	7 149	7 146	710	3 617	2 558	4 588
2016/2017	1 583	7 109	7 108	578	3 593	2 403	4 645
2017/2018	1 492	7 187	7 169	684	3 497	2 831	4 338
2018/2019	1 564	7 188	7 139	519	3 576	3 056	4 103
2019/2020	1 558	7 029	7 004	516	3 423	2 981	4 023
2020/2021	1 534	6 962	6 948	418	3 195	3 162	3 786
2021/2022	1 560	7 169	7 167	423	3 473	3 692	3 475

2. ábra A szakiskolai és készségfejlesztő iskolai nevelés és oktatás statisztikai adatai

Forrás: https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0012.html Letöltés ideje: 2023. március 9.

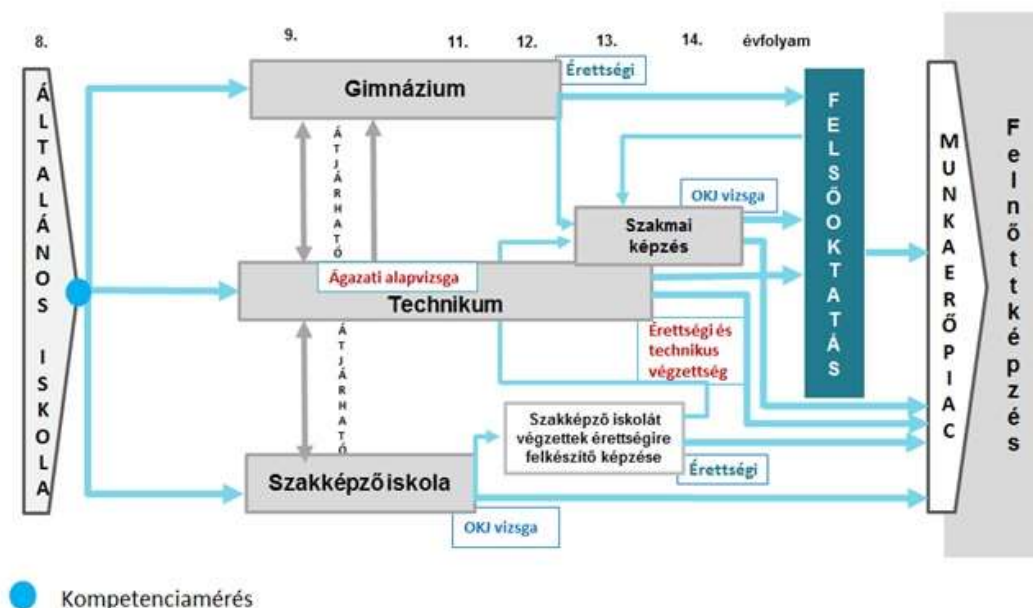
2.4. Szakképzés

Egy modern társadalom gazdasági és szociális fejlődésének kulcsfontosságú tényezője a magas színvonalú oktatás és képzés, valamint ennek eredményeként a jól szakképzett munkaerő.

A rendszerváltás után napjainkig a magyarországi szakképzés több átalakuláson is átesett, az 1997-ben bevezetett OKJ-s szakképesítéseket 2020-ban felváltják a Szakmajegyzék szerinti szakmák.

Az új, Szakképzésről szóló 2019. évi LXXX. törvény értelmében, a 2020/2021-es tanév nagyméretű változásokat indukált, ennek köszönhetően teljesen megújult a középfokú szakképzés.

Az új szakképzési rendszerben az Országos Képzési Jegyzék (OKJ) helyét a Szakmajegyzék váltotta fel, amelyben 25 ágazathoz tartozó 174 alapszakma szerepel. Az alapszakmákat kizárólag iskolai rendszerben lehet tanulni, azaz szakképző iskolákban vagy technikumokban. A Szakmajegyzékben feltüntetik az ágazaton belüli szakmák közötti átjárhatóságot, a képzés idejét, a magyar képesítési keretrendszer szintjét, a digitális kompetencia szintjét. A Szakmajegyzék illeszkedik az európai uniós normákhoz. A szakképzést végző intézmények kétfélék lehetnek: szakképző iskolák és technikumok.

3. ábra: Az új szakképzési struktúra rendszere

Forrás: <https://vmkik.hu/uj-szakkepzesi-rendszer-a-20202021-es-tanevtol>

Letöltés ideje: 2022.szeptember 30.

Az új szakképzési törvény célként jelöli meg:

„Az Országgyűlés - a tudatos szakma -, illetve képesítésválasztás elősegítése - a szakképzés XXI. századi követelményekhez igazított, magas színvonalának biztosítása, - a tudásalapú gyakorlati tanulásra, a digitális tudás fejlesztésére, a kreatív és széles látókörű gondolkodásra, továbbá a változásokhoz való rugalmas alkalmazkodás képességére oktató, a szakképzés és a gazdasági szféra közötti együttműködés erősítésére alapozó, valamint valós piaci esélyt és biztos megélhetést biztosító szakképzettség, illetve szakképesítés megszerzését elősegítő szakképzési rendszer kialakítása” (2019. évi LXXX. törvény a Szakképzésről).

A szakképzési rendszer átalakítása szoros összefüggésben van a kormány által meghirdetett Ipar 4.0 gazdaság átalakító folyamatokkal. A Szakképzés 4.0 stratégia célkitűzéseire igazodva a szakmai oktatás alaprendszere 18 rugalmas tanulási utakkal, felzárkóztató programokkal is kiegészült. Annak ellenére, hogy a képzési formák célcsoportja, tartalma és kimenete más, a fejlesztési célok és módszerek közösek.

Célok: alapkompeticiahányok csökkentése, a foglalkoztatók által elvárt kompetenciák fejlesztése, a szakmai képzésbe való belépés megalapozása, a lemorzsolódás és a korai iskolaelhagyás csökkentése.

Módszerek: projektszemlélet az oktatásban, élményalapú oktatás csapatmunka, egyénre szabott fejlesztés és új szemléletű értékelés.

A megújult képzési rendszerben továbbra fontos tényező a duális képzés. A szakmai képzés hatékonyságának egyik alappillére, hogy a tanuló ne csak az iskolában sajátítsa el a szakmával kapcsolatos ismereteket, hanem a gyakorlati képzést vállalati környezetben szakemberektől tanulhassa meg.

Egy modern társadalom gazdasági és szociális fejlődésének kulcsfontosságú tényezője a magas színvonalú oktatás és képzés, valamint ennek eredményeként a jól szakképzett munkaerő.

A szakképző iskolai nevelés és oktatásban részt vevő tanulók számát tartalmazza az alábbi táblázat a 2005/2006. tanévtől kezdődően:

 23.1.1.13. Szakképző iskolai nevelés és oktatás*

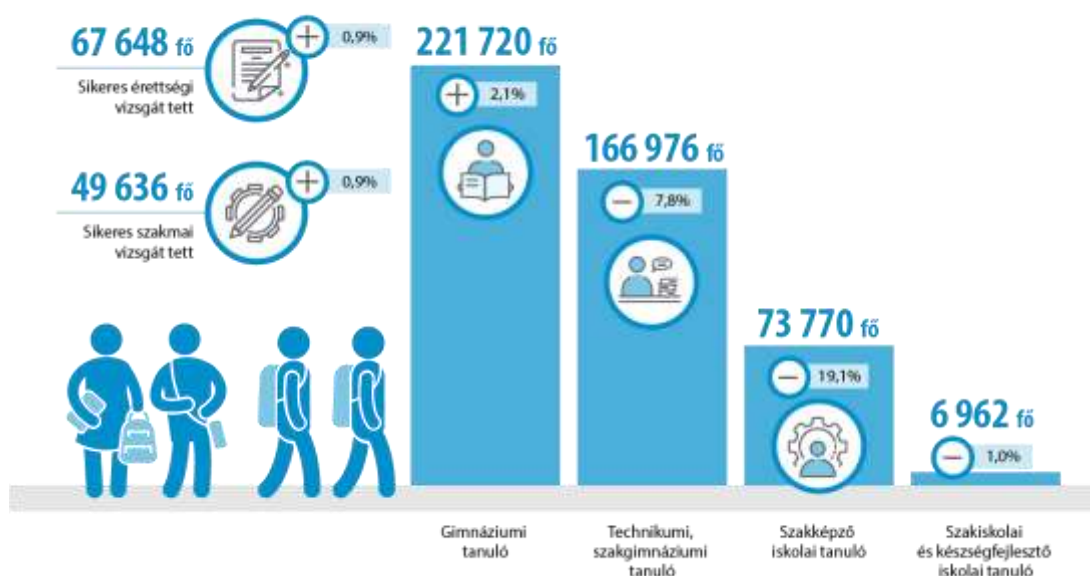
Tanév	Iskola – feladat- ellátási hely ^a	Osztályterem	Pedagógus	Tanuló			
				összesen	ebből: nappali oktatás	külön osztályban, intézményben nevelt sajátos nevelési igényű	hátrányos helyzetű ^b
2005/2006	537	3 253	8 938	126 211	122 162	347	25 780
2006/2007	580	3 325	8 947	124 466	119 637	117	28 566
2007/2008	600	3 355	8 942	129 066	123 192	219	27 769
2008/2009	586	3 396	8 706	128 848	123 865	225	31 940
2009/2010	623	3 639	8 824	135 268	128 674	195	37 509
2010/2011	651	3 956	9 314	137 489	129 421	345	40 330
2011/2012	687	4 161	9 035	139 823	129 440	190	40 399
2012/2013	690	4 204	8 910	130 319	117 543	187	37 486
2013/2014	724	3 977	8 547	117 262	105 122	197	18 989
2014/2015	683	3 839	8 124	102 482	92 536	147	8 376
2015/2016	598	3 656	7 446	90 178	80 493	147	8 752
2016/2017	610	3 596	7 382	105 742	78 231	98	7 688
2017/2018	552	3 546	6 124	101 688	74 104	57	6 533
2018/2019	514	3 377	6 111	93 879	68 863	17	5 562
2019/2020	499	3 392	5 946	91 224	65 771	13	4 704
2020/2021	455	2 769	4 793	70 075	54 272	13	3 802
2021/2022	454	3 344	5 454	84 664	64 411	221	4 282

4. ábra Szakképző iskolai nevelés és oktatás statisztikai adatai

Forrás: https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0012.html Letöltés ideje: 2023. március 9.

Középfokon a nappali oktatásban 398,3 ezren tanultak a 2020/2021-es tanévben, melynek iskolatípusonkénti megoszlását az alábbi ábra tartalmazza:

A középfokú oktatás főbb adatai a 2020/2021-es tanévben és azok változásai az előző tanévhez képest

5. ábra Középfokú oktatás főbb statisztikai adatai 2020/2021-es tanévben

Forrás: <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/oktat/kozepiskola2021/index.html#szakiskola>
 skszsgfejlesztiskolatanuliltszmaazelmlltvben7ezerfkralakult Letöltés ideje: 2023. március 11.

A középfokon tanulók közül a gimnáziumokban tanulók aránya 48%, a szakmai képzést (is) folytató szakképző iskolákba, technikumokba, illetve szakgimnáziumokba a tanulók kicsivel több mint fele járt. A sajátos nevelési igényű tanulók középfokú oktatását biztosító szakiskolákban, készségfejlesztő iskolákban a tanulók 1,7%-a folytatta tanulmányait, ez az arány az elmúlt tíz évben szinte változatlan.

Jelenleg, a 2022/2023. tanévben nappali rendszerű általános iskolai oktatásban 715 ezren tanulnak, szakképző iskolákban 60 ezren (14,0%), szakiskolákban és készségfejlesztő iskolákban 6,8 ezren (1,6%) végzik tanulmányaikat. (Internet2)

2.5 Esélyegyenlőség az oktatásban

Az Európai Unió elvárásai alapján a települések, intézmények feladata a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentése, az esélyegyenlőség megvalósítása a közoktatási intézményekben.

A legfrissebb kutatások szerint a közoktatásban jelen lévő szegregációs és szelekciós mechanizmusok korlátozzák a minőségi oktatáshoz való egyenlő hozzáférést, mélyítik a meglévő társadalmi különbségeket. Ezeket a különbségeket megfelelő jogi, finanszírozási és szakmai környezet kialakításával jelentősen csökkenthetők.

Az esélyegyenlőség megvalósításának alapfeltétele a diszkrimináció-mentesség, szegregációmentesség és a hátrányos helyzetű, illetve halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek oktatási és társadalmi integrációjának biztosítása és előmozdítása. Az esélyegyenlőség biztosítása és előmozdítása nem összemosható, egymással nem helyettesíthető, jól elkülönített fogalmak, amelyek egyben egymást kiegészítő célokat jelölnek meg.

A sajátos nevelési igényű gyermekek esélyegyenlősége előmozdításának elengedhetetlen feltétele az olyan támogató lépések, szolgáltatások tervezése és megvalósítása, amelyek csökkentik meglévő hátrányaikat, javítják iskolai sikerességüket. (Internet3)

A szegregáció: „Elkülönítést, kirekesztést jelent. A szociális, kulturális vagy biológiai determináltságú, egyéni különbségekkel rendelkező gyermekeknek, tanulóknak a többségi gyermekektől, tanulóktól elkülönítetten, külön intézményben vagy csoportban, illetve osztálykeretben biztosított nevelése, oktatása” (Fülöp, 2009, p.174.). A társadalmi életben ez inkább negatív jelentéssel bíró fogalom, mert az elkülönítés magában hordozza a diszkrimináció lehetőségét is (Bakos, 2005). A szalamankai ajánlás (1994) óta minden – a nyilatkozatot elfogadott – állam célja a szegregált oktatás felszámolása.

Mint minden modern társadalom, Magyarország lakossága is a társadalmi szempontokból releváns különbségek mentén tagolódik. Az egyének, illetve egész családok e dimenziók mentén kijelölt pozíciója hatással van a gyermekek életesélyeire, ezen belül iskolai sikerességükre. E pozíciók sok esetben - a legtágabban értelmezett - hátrányok forrásai lehetnek, máskor azonban indifferensek vagy éppen előnyök forrásai.

A szakiskolákban tanulókat és az alacsony presztízsű ipari szakképzésben részt vevő fiatalokat azért kell a leszakadók közé sorolni, mert a szakképzés szerkezete alig alkalmazkodott a drámai mértékben megváltozott munkaerő-piaci szükségletekhez. (Internet4)

Három alapjogszabályban foglaltak az irányadók az esélyegyenlőséget tekintve:

- A Magyar Köztársaság Alkotmánya,
- a 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről,
- a 2003. évi CXXV. törvény az Egyenlő Bánásmódról és az Esélyegyenlőség Előmozdításáról.

A Nemzeti alaptanterv a sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának is alapdokumentuma, mely tartalmazza a meghatározott fejlesztési területeket – nevelési célokat, kulcskompetenciákat, illetve a tanulási területeken megfogalmazott célokat, feladatokat.

Magyarország az Európai Unióhoz tartozik, így a fogyatékosággal élő személyek támogatási politikája a tágabb európai politika részévé vált. A lisszaboni folyamat lehetővé teszi a tagállamok ágazati politikájának harmonizációját, foglalkoztatási, szociális és az oktatási politika szintjén (Halász 2004).

Az EU és a fogyatékos emberek közötti hatékony kapcsolatot az 1996-ban alapított European Disability Forum (EDF) jelenti, amely a fogyatékos emberek egyik legfontosabb uniós érdekvédelmi szervezete, és amelynek véleményét az őket érintő jogszabályok kidolgozásánál figyelembe veszik. Habár az oktatás jogi szempontból önálló nemzeti terület, tehát nincs olyan egységes jogi szabályozás, amely minden tagállamra nézve kötelező lenne, azonban ezen a területen is szükséges bizonyos harmonizációt elvégezni az unióban. Az European Agency for Development in Special Needs Education (EADSNE) – „Európai ügynökség a sajátos nevelési szükséglettel rendelkezők oktatásának fejlesztéséért” – elnevezésű uniós intézmény az SNI gyerekekkel kapcsolatos fejlesztéseket koordinálja az unióban (Internet5).

A Madridi Nyilatkozat, melyet 2002-ben az Európai Fogyatékoságügyi Kongresszuson fogadtak el, leszögezi: „A fogyatékos emberek részére hozzáférhetővé kell tenni a mindennapi egészségügyi, oktatási, szakképzési és szociális szolgáltatásokat és minden olyan lehetőséget, amely a nem fogyatékos emberek rendelkezésére áll. A fogyatékoság és a fogyatékos emberek befogadó alapú szemléletének megvalósításához több szinten kell megváltoztatni a jelenlegi gyakorlatot. Először is biztosítani kell a fogyatékosok számára rendelkezésre álló szolgáltatások koordinálását a különböző szektorokon belül és azok között egyaránt. A különböző fogyatékos csoportok hozzáférési szükségleteit bármely tevékenység esetében már a tervezés folyamata során figyelembe kell venni, nem pedig utólag kell rájuk gondolni, amikor a tervezés már lezárult. A fogyatékos emberek és családjaik szükségletei eltérőek, ezért fontos olyan átfogó megoldások tervezése, amelyek figyelembe veszik mind az egész embert, mind életének különböző aspektusait.”

Magyarországon a 2012-ben hatályba lépett Alaptörvény garantálja az állampolgárok jogegyenlőségét. Magyarország Alaptörvénye az oktatáshoz kapcsolódóan az alapvető jogi kereteket fekteti le. A pontosabb tartalmi szabályzást az ágazati törvények rögzítik. hazai integrált oktatás szempontjából kiemelt jelentőségű az 1993. évi LXXIX. törvény, amely lehetővé tette, az eddig elkülönülten oktatott, sajátos nevelési igényű (SNI) tanulók csatlakozását ép fejlődésű társaikhoz az iskolában. A sajátos nevelési igényű tanulóknak a többségi oktatásban való megjelenése még heterogénebbé tette az osztályközösségeket, új kihívások elé állítva a pedagógusokat. A törvény bevezetésekor sem az oktatási rendszer, sem pedig a pedagógusok nem voltak módszertanilag felkészülve a fogyatékosággal élő

diákok pedagógiai szükségleteinek kiszolgálására. Ezt a helyzetet Bánfalvy az „integrációs cunami” kifejezéssel (2008:11) szemlélteti.

A jogi értelemben vett oktatási esélyteremtés első lényeges okmánya az ENSZ UNESCO szervezete által kiadott 1994-es Salamancai Nyilatkozat volt. A hivatalos irat legfőbb tézisei szorgalmazták a befogadást, nyitott szemléletű iskolák létrehozását, ahol a tanulói diverzitás előnyként jelenik meg. Az ernyőszervezet a 2000-es évek elején Tallinban tartott nemzetközi konferenciát, ahol lefektették például a fogyatékkal élő személyek oktatáshoz való jogát is. A dokumentum változást generált a hazai oktatáspolitikában is. A közoktatási törvény 2003-as módosítása során jelent meg a sajátos nevelési igényű személy vagy gyermek kifejezés a fogyatékkal élő tanulók megnevezésére. A sajátos nevelési igény kifejezése az angolszász területekről került át a magyar terminológiába. A kifejezés főleg jogi szóhasználatban elterjedt, egy olyan jogi kategória, amely arra szolgál, hogy jogszabályban rögzített feltételek szerint támogassa a speciális nevelési szükségletű tanulók esélyegyenlőségét az oktatásban. 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről, 4. § 25. bekezdése a következőket írja:

„Sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló: Az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján mozgásszervi, érzékszervi, értelmi vagy beszéd fogyatékos, több fogyatékoság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem vagy magatartásszabályozási zavarral) küzd.”

Szintén 1996-ban jött létre a European Agency for Development in Special Needs Education (rövidítve: EADSNE 'Európai Ügynökség a Sajátos Nevelési Igényű Tanulókért és az Inkluzív Oktatásért') nevű szervezetet, amely arra törekszik, hogy a különböző oktatáspolitikai rendelkezések ellenére megtalálja azokat, amelyek univerzális jellegűek. A szervezet elköteleződött az inkluzív oktatás hatékonyabb megvalósításáért, összhangban az európai és nemzetközi törekvésekkel. Az EADSNE munkájához Magyarország 2006-ban csatlakozott.

(Internet6)

3. Saját vizsgálat

3.1. Kutatási célok, kutatási kérdések és hipotézisek

Céлом vizsgálni, hogy a köznevelési és a szakképzési törvény változásai a szakiskolai képzésben részt vevő sajátos nevelési igényű tanulók esélyegyenlőségét támogatják-e.

Szintén célom vizsgálni, hogy a szakiskolának, mint szegregált intézménynek milyen támogatási módokra, eszközökre lenne szüksége, hogy a szakképző szerepét optimálisan betöltse.

Ugyancsak célom feltárni, hogy van-e jövőképük a szakiskolában tanulóknak, és milyen arányban helyezkednek el a szakiskolai képzésből kilépve.

Hipotéziseim:

1. A szakiskola szegregált köznevelési intézmény. Úgy vélem, hogy a köznevelési és a szakképzési törvény változásai a szakiskolai képzésben részt vevő tanulók esélyegyenlőségeit nem növelik.

2. A szakiskolában tanulóknak általában nincs jövőképük – ennek kialakításában szüleik sem tudják őket támogatni - és kevesen helyezkednek el a szerzett szakmájukban.

3. Az új szakképzési rendszer bevezetésére azért volt szükség, mert az elavult szakmaszerkezeteket, kerettanterveket, a szerkezeti modulokban megfogalmazott tudásanyagot át kellett gondolni és újra fogalmazni. Éppen ezért feltételezem azt, hogy a szakiskolának, mint közoktatási (és nem szakképző) intézménynek - szegregált jellege és sajátos nevelési igényű tanulói miatt - nagyobb támogatottságra lenne szüksége a jelenleginél, hogy szakképző szerepét optimálisan betöltse

(törvényi, tárgyi, humán erőforrás, támogató szervezetek stb.).

3.2. A vizsgálat körülményei, helyszíne

Vizsgálatomat a szakiskolai intézményvezetők és szakiskolai pedagógusok körében végeztem. Jelenleg 70 szakiskola végez részzakma képzést. Tanulóik száma 6780 fő, 1521 pedagógus végzi az oktató, nevelő munkát. A szakiskolákban az évfolyamok száma a

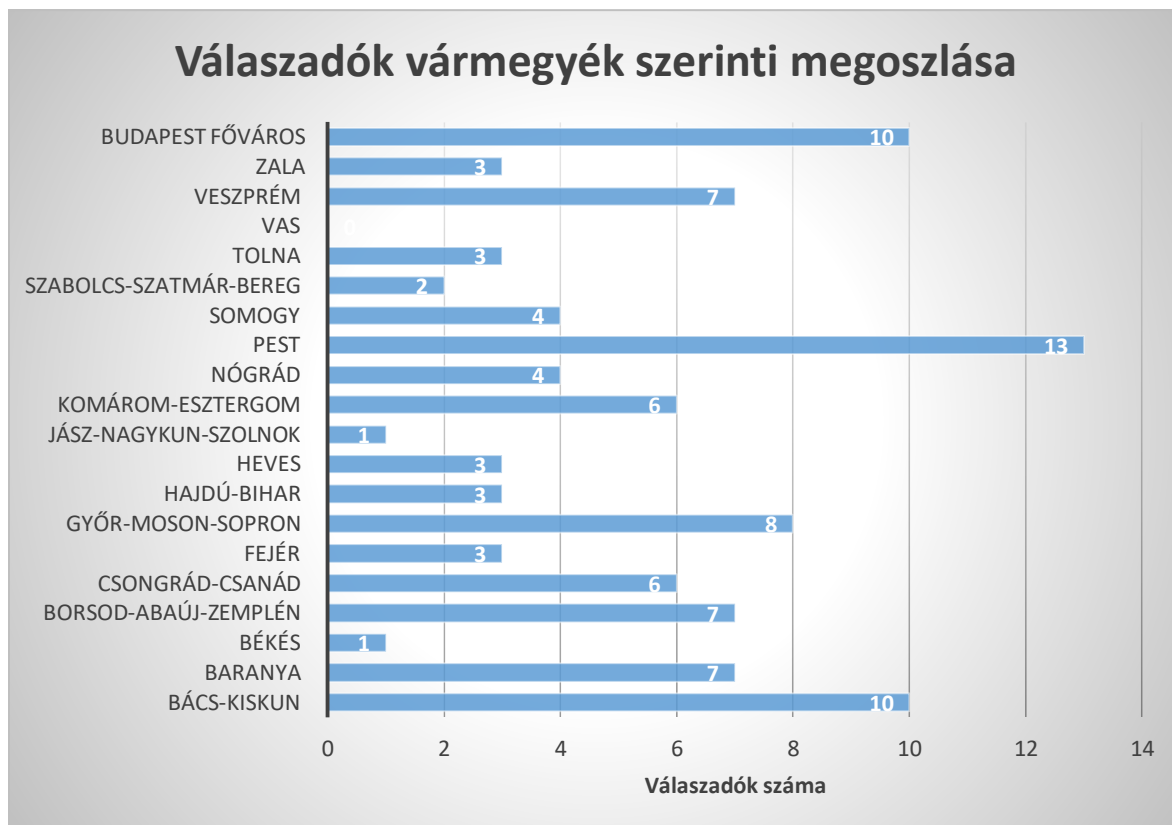
szakmajegyzékben vagy a képzési és kimeneti követelmények, illetve a programkövetelmény alapján készített speciális kerettantervben meghatározott. Az Oktatási Hivatal oldalán 42 féle képzéshez található szakmai kerettanterv a két évfolyamos szakiskolai oktatáshoz a fogyatékoság milyenségéhez igazítva, a négy évfolyamos szakiskolai képzéshez pedig 29. Kérdőívet elektronikus úton küldtem meg az intézményvezetőknek, akik továbbították a szakiskolai pedagógusok számára.

3.3. Kutatási módszerek és minta bemutatása

Dolgozatom elkészítéséhez a kérdőívet (1. számú melléklet) választottam eszközül, mert úgy gondolom, hogy ez a legalkalmasabb vizsgálati módszere a felvetéseim vizsgálatának. A vizsgálathoz használt kérdőívek megfogalmazása során fontosnak tartottam azt, hogy a feltett kérdésekre és az arra kapott válaszokból minél relevánsabb információhoz jussak. A kérdőívek kitöltése anonim módon történt, így szabadon lehetett véleményt nyilvánítani. A vizsgálathoz összeállított kérdőívben az alábbi kérdéscsoportok szerepeltek:

- intézmény elhelyezkedése, szakiskolai képzési adatok,
- szakiskolai tanulók esélyegyenlősége ,
- munkaerő-piaci esélyek, jövőkép,
- nehézségek a szakiskolai képzés során,
- javaslatok a szakiskolai képzés során felmerülő nehézségek megoldásának támogatására.

A mintaválasztás alapját az Oktatási Hivatal nyilvánosan letölthető adatbázisában (KIR Hivatali ügyek/Intézménykereső) szereplő 70 szakiskolai képzést folytató intézmény képezte. A kérdőívet elektronikus úton küldtem meg az intézményvezetőknek, akik továbbították a szakiskolai pedagógusoknak is. 101 fő juttatta vissza részemre a kitöltött kérdőívet, az alábbi vármegyei megoszlás szerint:

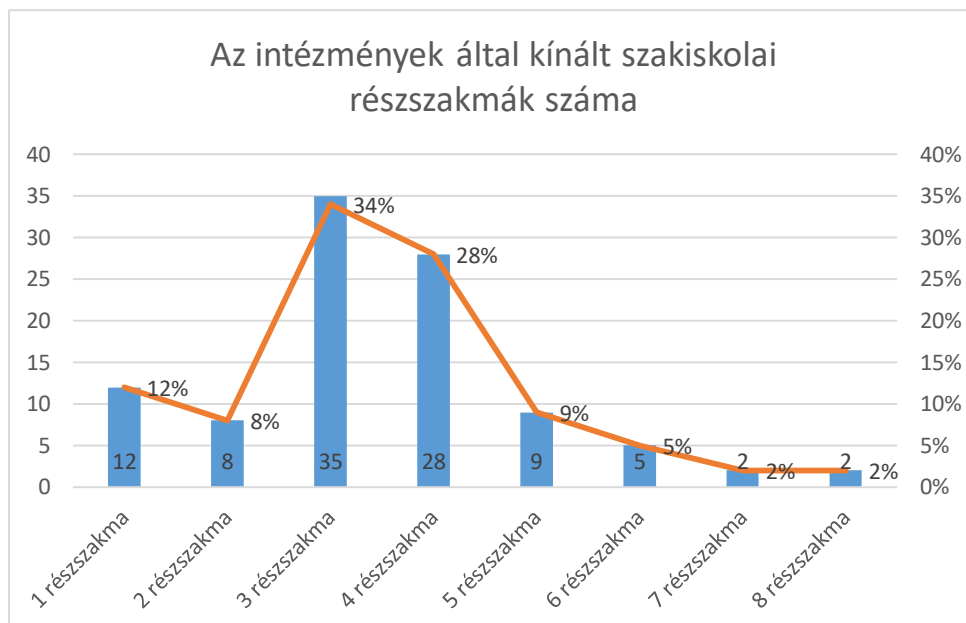

4. ábra Megkérdezett válaszadók intézményének vármegyék szerinti megoszlása (%) (saját szerkesztés)

3.4.Eredmények

Kérdőívem első részében felmértem, mennyi részzszakmát oktatnak az intézmények, a jogszabály változások következtében nőtt vagy csökkent-e képzéseik száma, mennyi a tanulói létszám szakiskolájukban.

Szakiskolában oktatott részzszakmák száma

4. ábra A válaszadók intézménye által kínált részszakmák száma szerinti megoszlás (%) (saját szerkesztés)

A diagramról leolvasható, hogy az intézményekben a szakiskolai képzés-kínálatnál a legjellemzőbb a 3 és a 4 részszakma, magas még az 1-2 részszakma száma, és sajnos a több (5-6-7-8) részszakmát kínáló intézmények száma alacsony.

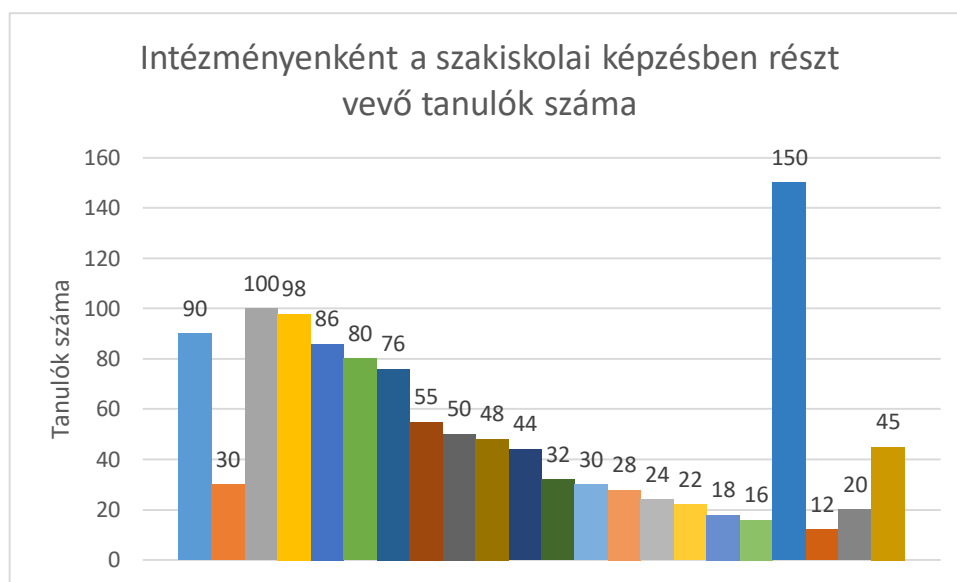
Szakiskolai képzéskínálat változása

5. ábra A szakiskolai képzések számának változása a válaszadók intézményében(%) (saját szerkesztés)

A következő ábra szerint a képzések száma a középfokú oktatás átalakítása, a törvényi változások következtében - kérdőívet kitöltők válaszáda szerint - a szakiskolák 71%-ában változatlan maradt, 20%-ában csökkent és csak 9%-ában növekedett.

Szakiskolai képzésben részt vevők száma

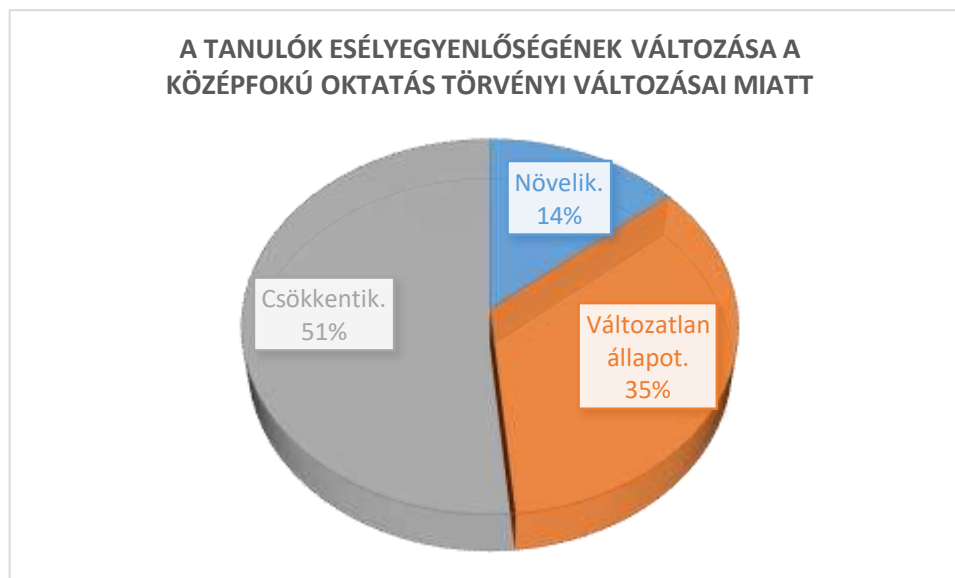

6. ábra Szakiskolai képzésben részt vevők száma a válaszadók intézményében (saját szerkesztés)

Az intézményi létszámok változatos képet mutatnak: vannak igencsak kislétszámúnak mondható szakiskolai képzést folytató intézmények (12-16-18 fő), egy intézmény létszáma kiugró létszámú az intézmények közül (150 fő), vannak magasabb létszámúak ((76-100) és átlagos létszámúak (30-55 fő).

A képzéskínálat és a tanulói létszám diagram alapján megállapítható, hogy a válaszadó szakiskolákban kevés az elsajátítható szakma, de az is, hogy sok a kis tanulólétszámú szakiskola. Így ezeknek a szakiskoláknak kevés a (szakoktató) pedagógusuk, nem is fognak új szakmákat oktatni. Az válaszadó intézmények 71%-ában nem változott a képzéskínálat, sőt 20%-uknál csökkent is a középfokú oktatás átalakítása után, és csak 9%-nál növekedett.

Ez már részben igazolja első hipotézisemet, miszerint a köznevelési és a szakképzési törvény változásai a szakiskolai képzésben részt vevő tanulók esélyegyenlőségét nem erősítik. Igazolják ezt a feltevésemet a következő kérdésekre adott válaszok is:

7. ábra A tanulók esélyegyenlőségének változása a válaszadók szerint (%) (saját szerkesztés)

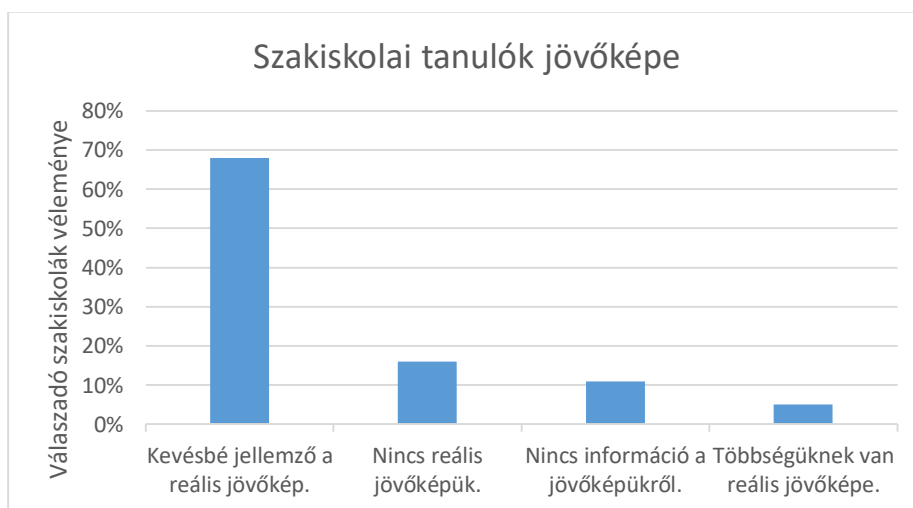
Diagramom kiértékelése alapján a válaszadók 51%-a szerint a köznevelési és a szakképzési törvény változásai miatt csökken tanulók esélyegyenlősége, 35%-uk szerint változatlan az állapot és csak 14% szerint növekedik. Ezek szerint megállapítható, hogy a szakiskolák döntő többségében a sajátos nevelési igényű tanulók esélyegyenlősége sérül az őket tanító pedagógusok szerint. A sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók minőségi oktatásához szükséges beavatkozási minimum a jogszabályi és szakmai előírásoknak megfelelő feltételek teljeskörű biztosítása.

Második hipotézisem az volt, hogy feltételezésem szerint a szakiskolában tanulóknak általában nincs jövőképük – ennek kialakításában szüleik sem tudják őket támogatni - és kevesen helyezkednek el a szerzett szakmájukban. A következő két diagram igazolja ezt feltevésem első részét. Emellett a sajátos nevelési igényű tanulók többsége értelmi fogyatékossgal él, a körükben megfigyelhető különböző problémák miatt nincs vagy nem tud reális jövőképet kialakítani magának: a személyiség különféle zavarai, a szegényes szókincs, az analfabetizmus, a tanulási képesség zavarai, az alacsony tanulási motiváció, az ismeret- és képességdeficit, a különböző szenvedélybetegségek, a társadalmi beilleszkedési zavarok. Utánkövetést a szakiskolák 77%-a végez (13. ábra), az ő válaszaik szerint alacsonynak mondható az elhelyezkedési arány végzett tanulóik körében (14. ábra).

8. ábra A szakképzés erősödése az adott szakiskolában és tanulók munkaerő-piachoz való igazodásának változása (%) (saját szerkesztés)

Az ábra szerint a válaszadók 46%-a azon a véleményen van, hogy a szakiskolai képzés átalakítása nem erősíti a tanulók munkaerő-piachoz való igazodását és az intézményi szakképzésük erősödését, mintegy harmaduk, 32% szerint változatlan az állapot – semlegesnek érzik a helyzetet. Egyötödük, 22% szerint erősödik a szakképzés iskolájukban és tanulók munkaerő-piachoz való igazodása.

9. ábra Tanulók jövőképe a szakiskolákban (%) (saját szerkesztés)

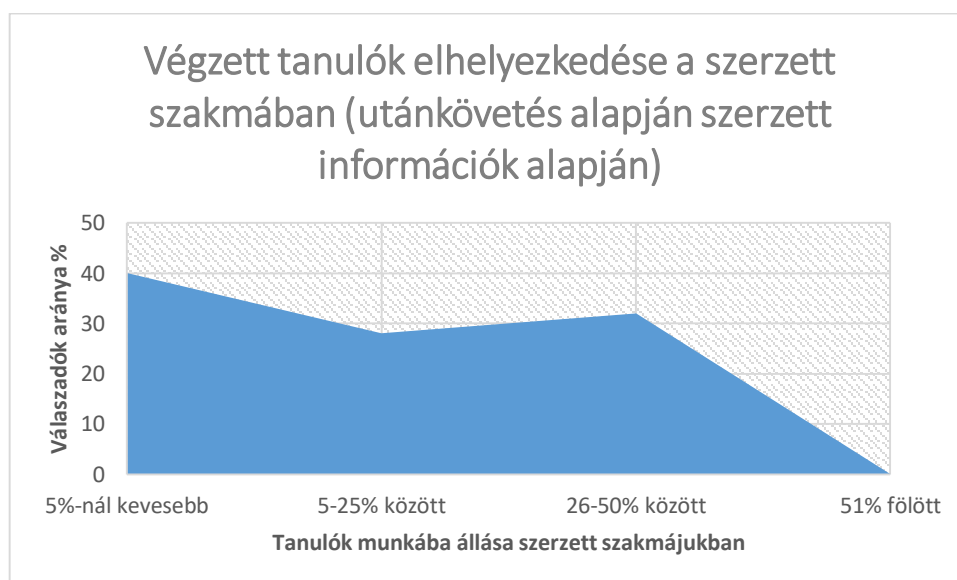
A kérdésre válaszolva, miszerint van-e bármilyen jövőképe a válaszadó intézmény szakiskolai tanulójának, a válaszadók 68%-a szerint (69 válaszadó) kevésbé jellemző a reális jövőkép. 15%

(16 válaszadó) szerint nincs reális jövőképük, 10% (11 válaszadó) szerint nincs információ a jövőképükről és csak 4% (5 válaszadó) szerint van reális jövőképük.

10. ábra Végzett szakiskolai tanulók utánkövetése a válaszadók intézményében (%) (saját szerkesztés)

A válaszadók intézményei 77%-os arányban végeznek utánkövetést végzett tanulóik esetében.

11. ábra Végzett tanulók elhelyezkedési aránya szerzett szakmájukban a válaszadók szakiskolájában (%) (saját szerkesztés)

Azon szakiskolákban, ahol végeznek utánkövetést 40% azt a választ adta, hogy végzett tanulók 5%-nál kevesebben helyezkednek el szerzett szakmájukban, 28% azt válaszolta, hogy 5-25% helyezkedik el, 32% válasza az, hogy 26-50% között van az elhelyezkedési arány. Azt, hogy 51% fölött helyezkednének el, senki nem jelölte meg.

Kérdőívem utolsó két kérdése nyitott kérdés amiatt, hogy a válaszadó saját szavaival tudjon válaszolni. Harmadik hipotézisem feltételezését, miszerint a szakiskolának, mint közoktatási (és nem szakképző) intézménynek - szegregált jellegük és sajátos nevelési igényű tanulói miatt - nagyobb támogatottságra lenne szüksége a jelenleginél, hogy szakképző szerepüket optimálisan betöltsék (törvényi, tárgyi, humán erőforrás, támogató szervezetek stb.) igazolják. A válaszadó szakiskolák pedagógushiánnyal küzdenek, a kerettantervekhez nem illeszkedik a módszertan, tananyag, nem megfelelőek a tankönyvek. Kevés a gyakorlati képzőhely, ha van, elavult a géppark. A tanulók többféle nehézséggel küzdenek (motiválatlanok, nagy a lemorzsolódás), valamint az iskolából kikerülve többen nem rendelkeznek támogató családi háttérrel. A szakiskolák nem kapják meg időben a kellő információkat.

Szükségesnek tartanak a korszerűbb, tanulóink sajátosságaihoz és a munkaerőpiaci igényekhez jobban illeszkedő tananyagot, valamint ennek megfelelő korszerűbb tankönyveket. Képzési, továbbképzési lehetőségek. Tanulói ösztöndíj. Szakképzési támogatás. Az azonos szakmákat, résszakmákat oktatók számára létrehozott szakmai műhelyek, platformok. Kiszámítható, átlátható jogszabályi háttér. Hiányzik egy szervezet az iskola és a munkahely között, ami segíteni a végzős tanulók munkáját.

Kérdőívem 10. kérdésénél, miszerint mi okoz nehézséget a megkérdezett intézménynek és pedagógusainak a szakiskolai képzések során, - többféle, de számos ismétlődő válasz is született.

A leginkább jellemző válaszok:

- pedagógushiány: szakoktató pedagógus, gyógypedagógus, pedagógus,
- specifikus szakmai tankönyvek hiánya
- nincs ösztöndíj támogatás
- gyakorlati képzőhelyek hiánya
- motiválatlanság
- lehetetlen vizsgakövetelmények

- külső tanműhelyek, munkahelyek érzékenyítése a másság iránt
- hiányzások nagy száma
- eszközhiány, megfelelő tankönyv, öregedő géppark
- tárgyi feltételek megteremtése
- A fenntartó részéről kevés támogatás. Jogszabályi változások átgondolatlansága.

A duális képzések során a vállalkozó kevesebb kedvezményt vehet igénybe az F70-es gyerek után. Esélyegyenlőség hiánya. Átjárhatóság hiánya. A szakképzési törvény és a speciális kerettervek alapján történő képzések harmonizációjának a hiánya. Gyógypedagógus végzettségű szakoktatót a jelenlegi közalkalmazotti bértábla alapján nem találnak a szakiskolák.

- A változásokról nem kapnak időben tájékoztatást (az EGYMI-k elfelejtődnek). A lemorzsolódás problémát jelent, - legtöbbször a nem megfelelő családi háttérből, hátrányos helyzetből adódóan.

- A tanulók többféle nehézséggel küzdenek, valamint az iskolából kikerülve többen nem rendelkeznek támogató családi háttérrel.

- A tanulók képességeinek deficitje elsősorban a szövegértés és a logikai gondolkodás terén.

- A tantervben előírt tananyag nem illeszkedik eléggé sem a tanulásban akadályozott tanulók sajátosságaihoz, sem pedig a munkahelyeken ellátott feladatkörök igényeihez. Tankönyvek hiánya, illetve a meglévő tankönyvek korszerűtlensége. A tanulói ösztöndíj hiánya. A rendszeres, kiszámítható szakképzési támogatás hiánya. A tanulásban akadályozott szakiskolai tanulók neveléséhez, oktatásához segítséget nyújtó képzések, továbbképzések, szakmai műhelyek hiánya stb.

- A lemorzsolódás. A tanulók motiválatlansága.
- A külső munkahely nem akarja foglalkoztatni az SNI tanulókat.
- A korai iskolaelhagyás, a mindenáron való integráció, a tankerületek hozzá nem értése, az ösztöndíj elvonása!

- A folyamatos változás. Szinte 2 évente változnak a követelmények.
- A diákokkal való bánásmód nehézkes, mert képzést nem kaptak rá a pedagógusok.

- A bent maradás, hogy a megkezdett szakmát végig csinálják.
- A bekerülő gyerekek egyre romló képességstruktúrája.

2 válaszadó intézménye nem küzd nehézséggel:

- A szakiskolai képzést az iskola maximálisan támogatja, a gyakorlati helyek is kiválóak.
- Nincs semmi nehézségünk.

Kérdőívem 11. kérdésénél, miszerint mi jelentené a legnagyobb támogatottságot – tanulók/szülők/intézmény részére a szakiskolai képzések során, illetve annak elvégzése után szintén sok ismétlődő válasz született:

- támogató szervezetek munkája
- védett munkahelyek megteremtése
- megfelelő tájékoztatás az intézmények részére
- segítő szakemberek (pl. iskolapszichológus)
- ösztöndíj
- Korszerűbb, tanulóink sajátosságaihoz és a munkaerőpiaci igényekhez jobban illeszkedő tananyag, valamint ennek megfelelő korszerűbb tankönyvek. Képzési, továbbképzési lehetőségek. Tanulói ösztöndíj. Szakképzési támogatás. Az azonos szakmákat, résszakmákat oktatók számára létrehozott szakmai műhelyek, platformok. Kiszámítható, átlátható jogszabályi háttér.
- Hiányzik egy szervezet az iskola és a munkahely között, ami segíteni a végzős diákok munkáját.
- Ha egyszer végre megkérdeznének bennünket is, gyakorló tanárokat, hogy szerintünk mi lenne az ideális követelmény.
- esélyegyenlőség biztosítása
- a munkaadói attitűd változása a másság iránt
- A tanulók és a szülők tájékoztatása az elérhető munkahelyekkel kapcsolatban.
- A tanulók erősségeinek feltárása után olyan részsakma választása, amiben sikereket érhet el a tanuló, motiválttá válik és a munkaerőpiacon nagyobb eséllyel tud elhelyezkedni.
- A szülők részéről a rendszerességhez szoktatás, partnerség a munkára nevelésben. Speciális foglalkoztatási formák, hátrányos helyzetű munkavállalók alkalmazása.
- A megyében egy állásbörze rendezése nagy segítség lenne tanulóink számára.
- Állami segítség, melyben a gazdálkodó szervezetek ösztönözve lennének.

3.5. Eredmények összefoglalása

Kutatásommal arra szerettem volna választ kapni, hogy a szakiskola, mint közoktatási intézmény tudja-e biztosítani a sajátos nevelési igényű fiatalok részére a megfelelő szakképzést a munkaerőpiacra való jutásukhoz. Ez a harmadik tanév, hogy az új szakképzési rendszer szerint zajlik az oktatás. Ez az időszak lehetőséget nyújt vizsgálatok készítésére, következtetések levonására. A szakdolgozatom kutatási részét szakiskolai intézményvezetők és pedagógusok által kitöltött kérdőívekre kapott válaszokkal támasztottam alá.

Első számú hipotézisem, miszerint a köznevelési és a szakképzési törvény változásai a szakiskolai képzésben részt vevő tanulók esélyegyenlőségeit nem növelik. A válaszokból kiderül, hogy a szakképzési törvény és a speciális kerettervek alapján történő képzések harmonizációjának a hiánya miatt nem teljesülnek az esélyegyenlőség kritériumai: kevés a gyakorlati képzőhely, külső tanműhely, eszközhiánnyal küzdenek, elöregedő a géppark, nincsenek specifikus szakmai szakkönyvek, lehetetlenek a vizsgakövetelmények, gyógypedagógia hiánya, az ösztöndíj elvonása. A tantervben előírt tananyag nem illeszkedik eléggé sem a tanulásban akadályozott tanulók sajátosságaihoz, sem pedig a munkahelyeken ellátott feladatkörök igényeihez. Szükségesnek tartanak a munkaadói attitűd változását a másság iránt, védett munkahelyek létrehozását, illetve a tanulók és a szülők megfelelő tájékoztatását az elérhető munkahelyekkel kapcsolatban, mint például egy rájuk szabott, „speciális” állásbörze.

A második hipotézisem is beigazolódott, miszerint a szakiskolában tanulóknak általában nincs jövőképük – ennek kialakításában szüleik sem tudják őket támogatni - és kevesen helyezkednek el a szerzett szakmájukban. Sajnos, a szakiskolai tanulók nagy része motiválatlan, nagy a lemorzsolódás. A tanulók többféle nehézséggel küzdenek, többségük nem rendelkezik támogató családi háttérrel. A sajátos nevelési igényű szakiskolai tanulók nagy része értelmi fogyatékossgal él, a körükben megfigyelhető különböző problémák miatt nincs vagy nem tud reális jövőképet kialakítani magának: a személyiség különféle zavarai, a szegényes szókincs, az analfabetizmus, a tanulási képesség zavarai, az alacsony tanulási motiváció, az ismeret- és képességdeficit, a különböző szenvedélybetegségek, a társadalmi beilleszkedési zavarok. A külső tanműhely sem akarja fogadni a sajátos nevelési igényű tanulókat, a munkahelyek elzárkóznak az integrációtól, erősen szelektálnak a fogyatékossgal élők foglalkoztatásában.

Harmadik hipotézisem az volt, hogy a szakiskolának, mint közoktatási (és nem szakképző) intézménynek - szegregált jellege és sajátos nevelési igényű tanulói miatt - nagyobb támogatottságra lenne szüksége a jelenleginél, hogy szakképző szerepét optimálisan betöltse (törvényi, tárgyi, humán erőforrás, támogató szervezetek stb.). Hipotézisemet a kérdéseimre kapott válaszok igazolták. A szakiskolák hiányolják a támogató szervezetek és segítő szakemberek aktív (pl. iskolapszichológus) munkáját. Igénylik a kiszámítható, átlátható jogszabályi háttérrel. Az azonos szakmákat, résszakmákat oktatók számára szükségét érzik szakmai műhelyek, platformok létrehozásának. Növelni szükséges a szakiskolai pedagógus képzési, továbbképzési lehetőséget számát. Mind tárgyi (eszközhány, megfelelő tankönyv, öregedő géppark), mind humán erőforrás-hányban (pedagógus, szakoktató pedagógus, gyógypedagógus) szenvednek. Hiányzik a rendszeres, kiszámítható szakképzési támogatás. A kerettantervekben előírt tananyagokat hozzá kell igazítani a tanulásban akadályozott tanulók sajátosságaihoz a munkahelyeken ellátott feladatkörök igényeihez. A szülők részéről nagyobb az elvárás a rendszerességhez szoktatásban, és partnerséget a munkára nevelésben. Nem megfelelő az intézményi tájékoztatás és kommunikáció: a változásokról vagy nem vagy késve kapnak tájékoztatást, a gyakorló pedagógusok véleményének, módosító javaslatainak nincs megfelelő fóruma. Míg a szakképző intézmények az az Ipar 4.0 koncepcióhoz igazodva a változó munkaerőpiaci igényeket figyelemmel kísérik és szakmaszerkezetükben próbálják kiszolgálni a gazdasági szereplők igényeit, a szakiskoláknak erre nincs kapacitásuk, sem segítő szervezeteik, a működésükhöz szükséges információkat késve kapják meg, a gazdasági szereplőkkel nagyon kevés vagy egyáltalán nincs kapcsolatuk. Így ez kihat a tanulók munkaerőpiaci esélyeire is, jövőképüket a szakiskola sem tudja támogatni.

A kutatásommal képet kaphattam arról, hogy hogyan hatott a középfokú oktatás átalakítása a sajátos nevelési igényű tanulók szakiskolai képzésére, esélyegyenlőségük erősítésére vagy gyengítésére szolgált-e, és hogy van-e jövőjük, jövőképük, munkaerő-piaci esélyük ezeknek a fiataloknak. Pedagógusként, fogyatékkal élők foglalkoztatásában dolgozóként, szülőként saját fejlődésemet, fejlesztésemet is hasznosítom vizsgálataim eredményeit.

4. Következtetések, javaslatok

Dolgozatomnak ez a része tartalmazza azokat a gondolatokat, felvetéseket, melyekkel segítséget szeretnék nyújtani az szakiskolai képzés javításához, amellyel könnyebbé lehetne tenni ezen intézmények jövőbeni munkáját.

Javaslataim a feltárt problémákra és ezek lehetséges megoldásaira irányulnak.

A szakiskolákban tanuló sajátos nevelési igényű fiatalok esélyegyenlőségét tekintve érdemes lenne felülvizsgálni a jogalkotóknak a meghozott döntéseket, hogy összhangba kerüljenek a köznevelési és a szakképzési törvények az ő jogaikat illetően.

A szakiskola – bár szakmára képez – maradt köznevelési intézmény, hátrányai ezáltal csak növekedtek. A köznevelési intézmények között pedig az egyik legszegregáltabb intézmény, így fokozottan nagyobb támogatottságra lenne szüksége. Ennek megoldására több támogató szervezetre, szakemberre lenne szükség.

A sajátos nevelési igényű végzős tanulók munkaerő-piacra jutásához és társadalomba való integrálásához, beilleszkedéséhez több lehetőséget kell adnia a társadalomnak: munkaadók, munkahelyek érzékenyítése, védett munkahelyek biztosítása, kellő mértékű tájékoztatás a szülők, iskolák részére. (Nincs védő, óvó, támogató munkahely, nincs elfogadás. Ez általános vélemény.)

Sajnos, említhetem a pedagógushiányt, az elöregedő pedagógustársadalmat – ez ugyanúgy érvényes a szakiskolák esetében is -, ez általános probléma Magyarországon. Nyitva hagyom a kérdést, nincs rá javaslatom.

Sok jó példa, gyakorlat van ma már Magyarországon a sajátos nevelési igényűek oktatását és foglalkoztatását illetően, - középsúlyos, súlyos értelmi fogyatékosokat ellátó intézményben és fogyatékkal élők foglalkoztató intézményben dolgozóként magam is úgy gondolom, érdemes lenne ezt tovább gondolni egy erre specializálódott munkacsoportban, szervezetben a jogalkotók munkáját támogatva.

Emellett fontosnak tartom a kommunikációt. Ne felejtsük el tájékoztatni, kérdezni és meghallgatni az érintetteket: szülőket, szakiskolákat, érdekvédelmi szervezeteket, támogató szervezeteket! A sajátos nevelési igényűek egy kicsiny rétegnek mondható az oktatás területét illetően – mintegy 10% -, ezért rájuk nem is vonatkoznak az általánosnak mondható információk. Úgy gondolom, minden lehetséges csatornán keresztül fontos tájékoztatni az őket illető jogokról, lehetőségekről, hogy tudjanak is élni ezekkel.

Megfogalmazódik bennem a kérdés, ha ezek a tanulásban akadályozott fiatalok nem képesek megfelelni a normál iskolákban támasztott követelményeknek, akkor miért lennének képesek

megfelelni a normál társadalmi elvárásoknak? Ki várja el ezt tőlük? Ha egy zárt, szegregált intézményből, a szakiskolából engedjük tovább őket a normál társadalomba, minek és miért kellene megfelelniük? A körükben megfigyelhető különböző problémák - a személyiség különféle zavarai, a szegényes szókincs, az analfabetizmus, a tanulási képesség zavarai, az alacsony tanulási motiváció, az ismeret- és képességdeficitek, a különböző szenvedélybetegségek, a társadalmi beilleszkedési zavarok stb. – lehetetlenné teszi számukra a munkaerő-piacra történő jutásukat.

Szülőként, pedagógusként, felnőttképzési szakemberként és fogyatékosokat ellátó intézményvezető helyettesként úgy érzem és gondolom, hogy ezek a fiatalok nagyobb odafigyelést, támogatást és elfogadást érdemelnek a társadalmunk részéről.

5. Összefoglalás

Dolgozatom témája a sajátos nevelési igényű tanulók a középfokú oktatásban, leszűkítve a speciális szakiskola szakiskolává válására. Kutatásommal arra szerettem volna választ kapni, hogy a szakiskola mint közoktatási intézmény tudja-e biztosítani a sajátos nevelési igényű fiatalok részére a megfelelő szakképzést a munkaerőpiacra való jutásukhoz. Ez a harmadik tanév, hogy az új szakképzési rendszer szerint zajlik az oktatás. Ez az időszak lehetőséget nyújt vizsgálatok készítésére, következtetések levonására. A szakdolgozatom kutatási részét szakiskolai intézményvezetők és pedagógusok által kitöltött kérdőívekre kapott válaszokkal támasztottam alá. A visszakapott kérdőívek alapján kijelenthetem, hogy a mintavétel megalapozza és bizonyítja az általam felállított hipotéziseket.

Dolgozatom célja volt egyrészt vizsgálni, hogy az oktatási rendszer változásai beintegrálják-e a sajátos nevelési igényű tanulókat valamelyest az új szakképzési struktúrába. Célom volt kutatni, hogy az EMMI által meghatározott kerettantervek részsakma-kínálata a gazdasági szereplők igényeivel összeegyeztethetőek-e, ad-e munkalehetőséget tanulóik számára. Végül célom volt vizsgálni, hogy van-e egyáltalán jövőképe, ezeknek a fiataloknak, mely irányt mutatna számukra, hogy be tudjanak illeszkedni a társadalomba szakmaszerzésükkel.

Feltételeztem, hogy a köznevelési és a szakképzési törvény változásai a szakiskolai képzésben részt vevő tanulók esélyegyenlőségeit nem növelik. A válaszokból kiderül, hogy a szakképzési törvény és a speciális kerettantervek alapján történő képzések harmonizációjának a hiánya miatt nem teljesülnek az esélyegyenlőség kritériumai: kevés a gyakorlati képzőhely, külső

tanműhely, eszközhiánnyal küzdenek, előregedő a géppark, nincsenek specifikus szakmai szakkönyvek, lehetetlenek a vizsgakövetelmények, gyógypedagógia hiánya, az ösztöndíj elvonása. A tantervben előírt tananyag nem illeszkedik eléggé sem a tanulásban akadályozott tanulók sajátosságaihoz, sem pedig a munkahelyeken ellátott feladatkörök igényeihez. Szükségesnek tartanak a munkaadói attitűd változását a másság iránt, védett munkahelyek létrehozását, illetve a tanulók és a szülők megfelelő tájékoztatását az elérhető munkahelyekkel kapcsolatban, mint például egy rájuk szabott, „speciális” állásbörze

A második megállapításom is beigazolódott, miszerint a szakiskolában tanulóknak általában nincs jövőképük – ennek kialakításában szüleik sem tudják őket támogatni - és kevesen helyezkednek el a szerzett szakmájukban. Sajnos, a szakiskolai tanulók nagy része motiválatlan, nagy a lemorzsolódás. A tanulók többféle nehézséggel küzdenek, többük nem rendelkezik támogató családi háttérrel. A külső tanműhely sem akarja fogadni a sajátos nevelési igényű tanulókat, a munkahelyek elzárkóznak az integrációtól, erősen szelektálnak a fogyatékossgal élők foglalkoztatásában.

Feltételeztem, hogy a szakiskolának, mint közoktatási (és nem szakképző) intézménynek - szegregált jellege és sajátos nevelési igényű tanulói miatt - nagyobb támogatottságra lenne szüksége a jelenleginél, hogy szakképző szerepét optimálisan betöltse (törvényi, tárgyi, humánerőforrás, támogató szervezetek stb.). Hipotézisemet a kérdéseimre kapott válaszok igazolták. A szakiskolák hiányolják a támogató szervezetek és segítő szakemberek aktív (pl. iskolapszichológus) munkáját. Igénylik a kiszámítható, átlátható jogszabályi háttérrel. Az azonos szakmákat, résszakmákat oktatók számára szükségét érzik szakmai műhelyek, platformok létrehozásának. Növelni szükséges a szakiskolai pedagógus továbbképzési lehetőségek számát. Mind tárgyi (eszközhiány, megfelelő tankönyv, öregedő géppark), mind humánerőforrás-hiányban (pedagógus, szakoktató pedagógus, gyógypedagógus) szenvednek. Hiányzik a rendszeres, kiszámítható szakképzési támogatás. A kerettantervekben előírt tananyagokat hozzá kell igazítani a tanulásban akadályozott tanulók sajátosságaihoz a munkahelyeken ellátott feladatkörök igényeihez. A szülőkkel szemben nagyobb az elvárás a rendszerességhez szoktatásban, és partnerség-igény a munkára nevelésben. Nem megfelelő az intézményi tájékoztatás és kommunikáció: a változásokról vagy nem, vagy késve kapnak tájékoztatást, - a gyakorló pedagógusok véleményének, módosító javaslatainak nincs megfelelő fóruma.

Míg a szakképző intézmények az az Ipar 4.0 koncepcióihoz igazodva a változó munkaerőpiaci igényeket figyelemmel kísérik és szakmaszerkezetükben próbálják kiszolgálni a gazdasági szereplők igényeit, a szakiskoláknak erre nincs kapacitásuk, sem segítő szervezeteik, a

működésükhöz szükséges információkat késve kapják meg, a gazdasági szereplőkkel nagyon kevés vagy egyáltalán nincs kapcsolatuk. Így ez kihat a tanulók munkaerőpiaci esélyeire is, jövőképüket a szakiskola sem tudja támogatni.

A kutatásommal képet kaphattam arról, hogy hogyan hatott a középfokú oktatás átalakítása a sajátos nevelési igényű tanulók szakiskolai képzésére, esélyegyenlőségük erősítésére vagy gyengítésére szolgált-e, és hogy van-e jövőjük, jövőképük, munkaerő-piaci esélyük ezeknek a fiataloknak. Pedagógusként, fogyatékkal élők foglalkoztatásában dolgozóként, szülőként saját fejlődésemre, fejlesztésemre is hasznosítom vizsgálataim eredményeit.

Irodalomjegyzék

Nyomtatásban megjelent irodalmak

1. A Szakiskolai Fejlesztési Program I. monitoring jelentés háttér–statisztikái (2004). Budapest, Kézirat
2. Bakos István (2008): Értelmi fogyatékos felső tagozatos tanulók könyvtári integrációját elősegítő foglalkozás sorozat tapasztalatai. Kaptár, 17 (1): 4–6
3. Bakos Ferenc (2005): Idegen szavak és kifejezések kézi szótára. 2005 Akadémia Kiadó
4. Bánfalvy, Cs. (2008): Az integrációs cunami. ELTE Eötvös Kiadó Kft.
5. Csányi Yvonne (2000): A speciális szükségletű gyermekek és fiatalok integrált nevelése és oktatása. In: Illyés Sándor (szerk): Gyógypedagógiai alapismeretek. ELTEBGGYFK, Budapest
6. Czeizel Endre – Lányiné Engelmayer Ágnes – Ráta Csaba (1978): Az értelmi fogyatékosok kóreredete a „Budapest vizsgálat” tükrében. Medicina Kiadó, Budapest
7. Csillag Gabriella (2003): Erőfeszítés az értelmi fogyatékos gyermekekért. Család, gyermek, ifjúság, 12 (5): 19–22
8. Halász Gábor (2004): A sajátos nevelési igényű gyermekek oktatása: európai politikák és hazai kihívások. Új Pedagógiai Szemle, 54 (2): 28–37
9. Illyés Gyuláné (1968): Gyógypedagógiai pszichológia. Akadémiai Kiadó, Budapest
10. Kállai G. (2018) Helyzetkép a sajátos nevelési igényű gyermekek együttneveléséről. Előadás. Országos Neveléstudományi Konferencia
11. Mesterházi Zsuzsa (1989): A nehezen tanuló gyermekek tanulási képessége. Kandidátusi értekezés, Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola, Budapest
12. PAPP Gergő (2013): Speciális szakiskolások és szakiskolások azonos hiányszakmákban. Új Pedagógiai Szemle – 2013. 1–2. szám
13. Schiffer Csilla (2005): Inkluzív nevelés MA képzés európai tanterve. Pedagógusképzés, 3 (32), 2005/1. 135-139.
14. Vargáné Mező Lilla (2006): Inkluzív nevelés – Az integrált oktatás jogi háttere. Kézikönyv a pedagógusképző intézmények számára. Budapest, sulíNova Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht.

15. Zentai Gabriella, Fazekasné Fenyvesi Margit, Józsa Krisztián (2013). Tanulásban akadályozott és többségi gyermekek rendszerező képességének fejlődése. Iskolakultúra 23(11), 131-145.

Törvények

2011. évi CXC törvény a köznevelésről

2019. évi LXXX. törvény a Szakképzésről

1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról

1997. évi XXXI. Törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

2003. évi CXXV. Törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról

1998. évi XXVI. Törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségének biztosításáról

Internetes források:

INTERNET 1.: Lehetőségek és eredmények a sajátos nevelési igényű tanulók intézményi menedzselésében. Erdei Norbert (2020). Debrecen. <https://dea.lib.unideb.hu/server/api/core/bitstreams/6e126869-2f14-4b59-a2b4-e9833b466a6f/content>. Letöltés ideje: 2023.04.06.

INTERNET 2.: KSH. Oktatási adatok, 2022/2023 (előzetes adatok). <https://www.ksh.hu/s/kiadvanyok/oktatasi-adatok-2022-2023-elozetes-adatok/index.html>. Letöltés ideje: 2023.04.03.

INTERNET 3.: Köznevelési Intézményi Esélyegyenlőségi Terv <http://www.gyak.jgyfk.uszeged.hu/pdf/alapdok/esegyterv19.pdf>. Letöltés ideje: 2023.04.10.

INTERNET 4.: A fogyatékossgal élők jogai. Bárd Petra. (2019). <http://real.mtak.hu/94351/1/a-fogyatekossag-al-elo-szemelyek-jogai.pdf> Letöltés ideje: 2023.04.05.

INTERNET 5.: Vargáné Mező L. (2004) Sajátos nevelési igényű tanulók együttneveléséről pedagógusoknak, intézményvezetőknek. <https://ofi.oh.gov.hu/tudastar/sajatos-nevelesi-igenyu/sajatos-nevelesi-igenyu-090617-2/> Letöltés ideje: 2022. október 22.

INTERNET 6.: A konduktív nevelés módszerének szerepe a központi idegrendszeri sérült személyek integrációjában. Oravecz Adrienn (2022). Eger. <http://disszertacio.uni-eszterhazy.hu/104/1/Oravecz%20Adrienn%20disszert%C3%A1ci%C3%B3.pdf>
Letöltés: 2023.04.04.

Egyéb felhasznált internetes irodalom:

1. Bánfalvy, Cs. (2009). A fogyatékos emberek iskolai integrációjáról. Esély 20(2), pp. 3- 16. URL: http://esely.org/kiadvanyok/2009_2/001BANFALVY.pdf.
Letöltés ideje: 2023.04.04.
2. Fülöp Istvánné (2009): Útmutató az integrációs és képesség-kibontakoztató felkészítéshez, az IPRbevezetéshez. http://new.mako.hu/letoltesek/dokumentumok/pepo_IPR_utmutato.pdf. Letöltés ideje: 2023.04.04.
3. Út a munkaerőpiacra - speciális szakiskolákból. OFI (2011) <http://mek.oszk.hu/14200/14219/14219.pdf> Letöltés ideje: 2022. október 29.

Mellékletek

1. sz. melléklet: Kérdőív

Kísérőlevél

Tisztelt Intézményvezető/Pedagógus!

A Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Közoktatási vezető és pedagógus szakvizsga szakirányú továbbképzésén végzős hallgatóként „Speciális szakiskolából szakiskola – *Sajátos nevelési igényű tanulók a középfokú oktatásban*” címmel írom záródolgozatom. Kérem, hogy a témához kapcsolódó kérdőív kitöltésével segítse dolgozatom eredményes elkészítését! A kérdőív kitöltése pár percet vesz igénybe. A kérdőív kitöltése teljesen anonim módon történik.

Együttműködését előre is köszönöm: Szappanosné Utasi Andrea

Kérdőív

Tisztelt Intézményvezető/Pedagógus!

Kérem, szánjon néhány percet az idejéből az alábbi kérdőív kitöltésére!

1. Intézményük melyik vármegyében helyezkedik el?

- ☐ Bács-Kiskun
- ☐ Baranya
- ☐ Békés
- ☐ Borsod-Abaúj-Zemplén
- ☐ Csongrád-Csanád
- ☐ Fejér
- ☐ Győr-Moson-Sopron
- ☐ Hajdú-Bihar
- ☐ Heves

- ☐ Jász-Nagykun-Szolnok
- ☐ Komárom-Esztergom
- ☐ Nógrád
- ☐ Pest
- ☐ Somogy
- ☐ Szabolcs-Szatmár-Bereg
- ☐ Tolna
- ☐ Vas
- ☐ Veszprém
- ☐ Zala
- ☐ Budapest Főváros

2. Intézményük mennyi részszakma-képzés elvégzésére ad lehetőséget?

.....

3. A jogszabályváltozások következtében nőtt vagy csökkent szakiskolaiképzéseik száma?
Jelölje választát a megfelelő helyen!

- ☐ Nőtt ☐ Csökkent ☐ Változatlan

4. Mennyi tanuló vesz részt szakiskolai képzéseikben?

.....

5. A köznevelési és szakképzési törvény változásai intézményük véleménye szerint a szakiskolai képzésben részt vevő tanulók esélyegyenlőségeit növelik-e?

Kérem, jelöljön meg egy választ!

- ☐ Igen, növelik. ☐ Változatlan állapot. ☐ Csökkentik.

6. A szakiskolaiképzés átalakítása intézményükben a szakképzés minőségének erősítését és tanulóik munkaerő-piachoz való jobban igazodását szolgálja?

Kérem, jelöljön meg egy választ!

- ☐ Igen. ☐ Változatlan állapot. ☐ Nem.

7. Tanulói, szülői, pedagógusi visszajelzések alapján van-e bármilyen jövőképe tanulóiknak?

Kérem, válasszon egy választ az alábbiak közül!

- ☐ Többségüknek van reális jövőképe.
- ☐ Kevésbé jellemző a reális jövőkép.
- ☐ Nincs reális jövőképük.
- ☐ Nincs információ a jövőképükről.

8. Intézményük végez-e nyomonkövetést/utánkövetést a szakiskolájukban végzett tanulók esetében? Jelölje meg a választ!

- ☐ Igen.
- ☐ Nem.

9. Amennyiben végeznek utánkövetést, információik szerint megközelítőleg milyen mértékben helyezkednek el tanulók a szerzett részszakmában?

Kérem, válasszon az alábbiak közül!

- ☐ 51%-nál több
- ☐ 26-50%
- ☐ 5-25%
- ☐ 5%-nál kevesebb

10. Mi okoz nehézséget intézményüknek, pedagógusaiknak a szakiskolai képzések során?

.....

11. Mi jelenthetné a legnagyobb támogatást tanulók/szüleik/intézményük számára a szakiskolai képzések során, illetve annak elvégzése után?

(Pl.: támogató szervezetek munkája, kiadványok, tájékoztató füzetek stb.)

.....

Köszönöm, hogy kutatásomat kérdéseim megválaszolásával segítette!

Függelékek

NYILATKOZAT

a szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Szappanosné Utasi Andrea
A Hallgató Neptun kódja: CT6DFH
A dolgozat címe: Speciális szakiskolából szakiskola -
(Sajátos nevelési igényű tanulók a középfokú oktatásban)
A megjelenés éve: 2023
A konzulens tanszék neve: Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Szent István Campus
(Gödöllő), Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdasági Intézet

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, s az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

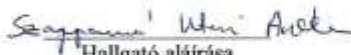
Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a Záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdonkezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitóri rendszerébe.

Kelt: 2023.05.08.

Hallgató aláírása

KONZULTÁCIÓS NYILATKOZAT

Szappanosné Utasi Andrea (hallgató, Neptun azonosítója: CT6DFH) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfólió¹ áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védeésre javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem³

Kelt: 2023.05.08.

Belső konzulens

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő aláhúzendő.

³ A megfelelő aláhúzendő.

A ZÁRÓDOLGOZAT/SAKDOLGOZAT/DIPLOMADOLGOZAT

TARTALMI KIVONATA

Dolgozat címe: Speciális szakiskolából szakiskola - *(Sajátos nevelési igényű tanulók a középfokú oktatásban)*

A dolgozatot készítő hallgató neve: Szappanosné Utsi Andrea

Szak, képzési szint és tagozat megnevezése: Közoktatási vezetői és pedagógus szakvizsga
Tanszék/Intézet (ahol a dolgozat készült) megnevezése: Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdasági Intézet

Belső témavezető: (név, beosztás, munkahely megnevezése) Dr. Khademi-Vidra Anikó, egyetemi docens, Magyar Agrár-és Élettudományi Egyetem

Külső témavezető: (név, beosztás, munkahely megnevezése)

Kutatásommal arra szerettem volna választ kapni, hogy a szakiskola mint közoktatási intézmény tudja-e biztosítani a sajátos nevelési igényű fiatalok részére a megfelelő szakképzést a munkaerőpiacra való jutásukhoz a középfokú oktatás átalakítása után. A szakdolgozatom kutatási részét szakiskolai intézményvezetők és pedagógusok által kitöltött kérdőívekre kapott válaszokkal támasztottam alá.

Míg a szakképző intézmények az az Ipar 4.0 koncepcióhoz igazodva a változó munkaerőpiaci igényeket figyelemmel kísérik és szakmaszerkezetükben próbálják kiszolgálni a gazdasági szereplők igényeit, a szakiskoláknak erre nincs kapacitásuk, sem segítő szervezeteik, a működésükhöz szükséges információkat késve kapják meg, a gazdasági szereplőkkel nagyon kevés vagy egyáltalán nincs kapcsolatuk.

Az az állításom, hogy a köznevelési és a szakképzési törvény változásai a szakiskolai képzésben részt vevő tanulók esélyegyenlőségeit nem növelik, helytálló: a válaszokból kiderül, hogy a szakképzési törvény és a speciális kerettervek alapján történő képzések harmonizációjának a hiánya miatt nem teljesülnek az esélyegyenlőség kritériumai.

Bizonyítást nyert, hogy a szakiskolában tanulónak általában nincs jövőképük - és kevesen helyezkednek el a szerzett szakmájukban. A tanulók többféle nehézséggel küzdenek, többük nem rendelkezik támogató családi háttérrel sem.

Beigazolódott az is, hogy a szakiskolának, mint közoktatási intézménynek nagyobb támogatottságra lenne szüksége a jelenleginél, hogy szakképző szerepét optimálisan betöltsse. A szakiskola szegregált jellege miatt javaslom a szakképzési törvény és a speciális kerettantervek nagyobb harmonizációját, szakiskolai szakmai műhelyek, platformok létrehozását.